

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΟΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Δ΄. 30 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1866. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 86.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΙΗ΄ ΑΙΩΝΟΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

Δημοσιεύσαντες: ἐν τῷ ΟΕ΄ φυλλάδιῳ τῆς Κρυσαλλίδος τὸ γράμμα τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄, τὸ ἐπικυροῦν τὰς ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀθήναις Σχολῆς τοῦ Ντείκκ πράξεις τοῦ Μοναστηρίου τῶν Ταξικρῶν, ὑπεσχέθημεν νὰ δημοσιεύσωμεν κατόπιν καὶ τινὰς σημειώσεις ἀναγκαίας πρὸς πλείονα διαφώτισιν τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος· καὶ τῆς ὑποσχέσεως ἐκείνης· μόλις σήμερον κατωρθώθη ἡ ἐκπλήρωσις.

Τὸ Ἑλληνικὸν γένος κατὰ τὴν παρακμὴν τοῦ εὐρημόνησεν ὑπὸ τὸν ξενικὸν ζυγὸν πολλὰς ἐκ τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, αἵτινες ἀπηθανάτησαν τοῦ περικλειῆς αὐτοῦ προγόνου. Οὐδέποτε ὅμως ἐπελάθετο τῆς παιδείας, τοῦ πατροπαράδοτου αὐτοῦ κληροδοτήματος, δι' οὗ ἠλπίζεν ὅτι ἐλευθετικί ποτε ἤμαρ ἐλευθερίας, καὶ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ θρησκείας, ἧτις ἀείποτε περιέσωσεν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ κναυγίου. Διὸ ἐν μέσῳ τῶν τελακιωριῶν, ἐν μέσῳ τῆς πείνης δύο τινὰ ἐφρόντισε πάντοτε νὰ ἔχῃ, ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἑλληνίδων πόλεων αἱ

Ἀθηναὶ ὑπερεῖχον ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας κατὰ τὴν παιδείαν· ἐν αὐτῇ αὐτοκράτορες ἐξεπαιδεύθησαν καὶ πατέρες τῆς ἐκκλησίας τὴν φιλοσοφίαν ἐδιδάχθησαν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν σταυροφορῶν καὶ τὴν βάρβαρον αὐτῶν δεσποτείαν, τὴν πολλῇ χειρονακτοῦ θωμανικοῦ ζυγοῦ, ὡς ἐπιβουλευθεῖσαν καὶ τὴν θρησκείαν αὐτὴν, τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν ἐκλείσθησαν, ἡ παιδεία ἀπέπεδρα καὶ ἡ ἀμάθεια τὰ πάντα ἐκάλυψε διὰ τῶν μελαινῶν αὐτῆς πετερόγων.

Μετὰ παρέλευσιν ὅμως αἰῶνων ἀκτίς φωτὸς ἤρχισεν νὰ φωτίζῃ τὰς Ἀθήνας, καὶ πολλὰ αὐτῆς ἀγάλια τέκνα εἰς περιοπὴν δυνάμεως ἢ μαθήσεως ἀνελθόντα ἀπέδωκαν μετὰ τόκου τὰ τροφεῖα τῆ μητρὸς αὐτῶν· σχολεῖα ἰδρύθησαν καὶ ἄνδρες δονομαστοὶ ἀνέλαβον τὴν διδασκαλίαν τῶν τέκνων τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ εὐτυχία αὐτῆ μετ' οὐ πολὺ ἀπέπετα, διότι αἰφνίδια δεινοπαθήματα, τυραννίας δολιχῆς ἐπίτασις, λιμοὶ καὶ πόλεμοι ἠρήμωσαν τὴν πόλιν καὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν προήγαγον τὴν ἀπαιδευσίαν, ὥστε πολλοὺς ἐτι χρόνος μετὰ τὴν αὐτῆ καὶ ἀσκοπον τοῦ ἐνεσθὺ Μοροζίνου ἐκστρατείας οἱ Ἀθηναῖοι, οὐδ' αὐτῶν τῶν προϋχόντων ἐξαιρουμένων, δὲν ἐγίνωσκον τὸ ὄνομα τῶν κἄν νὰ γράψωσιν!

Εἰς τοιαύτην λοιπὸν ἑλληνὴν κατάστασιν εὐ-

ρίσκετο ή πάλοι τότε περικληθείς αυτή χώρα, ότι δύο άείμνηστοι άνδρες ο μὲν περί τας άρχάς, ο δε περί τὰ μέσα της ΙΗ' έκαιονταετηρίδος επανέφερον εις Αθήνας τας φυγαδευθείσας μουσας, ο Ιερομόναχος Γρηγόριος Σωτήρης, ο κατόπιν εις τὸν της Μονεμβασίας επισκοπικὸν θρόνον ανέλθων, (1) και ο Ιωάννης Ντέκας, εις τὸν εὐκαταστάτων ἐν Βενετία εμπόρων, αμφοτέροι Αθηναῖοι τὸ γένος.

Τούτων ο μὲν Γρηγόριος Σωτήρης επανακάμφας ἐξ Ιταλίας, ήτις ἦν τὸ κοινότερον τότε τῶν Ελλήνων μουσοτροφεῖον, εἶδε και εθρήνησε τὴν ἀμάθειαν της πατρίδος αὐτοῦ. Ὅθεν θείου ἐμφορηθείς ζήλου αὐτός πρώτος ἰδίαις δαπάναις ὠκοδόμησε σχολεῖον και πρώτος ἐν αὐτῷ ἀμισθί ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικά γράμματα. Τῷ δὲ 1728 χειροτονηθείς Μητροπολίτης Μονεμβασίας, ἀφιέρωσε τὸ σχολεῖον, ὕπερ Φροντιστήριον ἑλληνικῶν μαθημάτων ἐκάλεσε, και τὴν ἰδίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην εις τὴν κοινότητα της πατρίδος του' δύο δε φιλογενέστατοι άνδρες Μέλος Ἐπιφανίης και Στέφανος Ρούτος ἀνεδέχθησαν τὴν δαπάνην της συντηρήσεως της Σχολῆς, καταθέσαντες ἐπὶ τούτω ἀρκετὰ χρηματικά κεφάλαια εις τὸ ταμεῖον της ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας, ἵνα ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν πληρώνονται οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων.

Ἡ Αθηναϊκὴ κοινότης μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Γρηγορίου Σωτήρη προσεκάλεσε διδάσκαλον της σχολῆς Παῦλον τὸν Ἰθακήσιον εἰδήμονα της ἑλληνικῆς και της φιλοσοφίας (2). Μετὰ παρέλευσιν δε χρόνου οὐ μακροῦ τὸν μὲν Παῦλον ἐξέλεξαν ἡγούμενον Κιαισαριανῆς χειροτονήσαντες και μετονομάσαντες αὐτὸν Παῖσιον, (3)

(1) Ο κ. Α Παπαδόπουλος Βρετὸς ἐσφαλμένως εἰς τὸν κατάλογόν του σημειοῖ ότι ο Γρηγόριος Σωτήρης ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Γάνου και Χώρας, ἀντὶ Μονεμβασίας.

(2) Περὶ τούτου ἐμαθήτησε και ο ὕστερον Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἐφραίμ.

(3) Τῆς συντόμου ταύτης πραγματείας πολλὰς λεπτομερείαις ἠρνήσθη και ἐκ παλαιῶν τινος ἀνεκδότου χειρογράφου, τὸ ὅποιον μετὰ μαγίστης φιλοσοφίας μοι ἐπέτρεψε νὰ συμβουλευθῶ ὁ φιλόπατρις ἱατρὸς κύριος Πρακόπιος Κ. Ηιτάκης. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶδε και ο J—A. Buchon ἀλλὰ φαίνεται λίαν ἐπιπολαιῶς τὸ εἰρησε, διότι εις τὸ σύγγραμμά του La Grèce Continantale et la Morée ἐν σελ. 90 ἀνέμειξε φάρδην μίγδην μετ' ἀναχρονισμῶν ἀτυχευρήτων και ἄλλων ἐσφαλμένων και ἀνυπαρκτων ἐν τῷ χειρογράφῳ πληροφοριῶν, συντόμου τινὸς εἰδήσεως περὶ τῶν ἐν Αθήναις σχολείων και τῶν διαρρηφάντων πολιτῶν αὐτῆς.

προσεκάλεσαν δὲ ἀντὶ τούτου εις τὴν διδασκαλικὴν ἑδραν Κοσμᾶν τὸν Λήμιον ἀξίως μαθητεύσαντα εις τὴν ἐν Πάτμῳ σχολὴν ὑπὸ τὸν Μακκάριον. Ἀπελθόντος δε και τούτου μετὰ ἐξαετῆ διδασκαλίαν εις τὴν ἰδίαν πατρίδα, διαδέχεται τὴν διδασκαλίαν τῷ 1740 περίπου ο ἱεροδιδάσκαλος Ἀθανάσιος Μπουσόπουλος ο ἐκ Δημητσάνης της Πελοποννήσου, μαθητεύσας κατ' ἄλλους μὲν και αὐτός ἐν τῇ Πατριτικῇ σχολῇ, κατ' ἄλλους δ' ἐν Τριπόλει παρὰ τῷ Παρθενίῳ (1). Παραιτηθέντος δε τοῦ Μπουσόπουλου μετὰ τριακονταετῆ ἄσκον και μετὰ ζήλου διδασκαλίαν προσεκλήθη διδάσκαλος τῷ 1774 ὡς ἐγγιστα (2) ο ἐξ Ἰωαννίνων Δημήτριος Βόδας, μαθητῆς τοῦ περικλεοῦ Μπαλάνου, εἰδήμων της Ἀκτινικῆς και της Θεολογίας. Τούτον δε πάλιν μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων ἐτῶν ἀναχωρήσαντα διεδέξατο τὸ δεύτερον ο Ἀθανάσιος Μπουσόπουλος. Ἀλλ' ἕνεκα τοῦ γήρατος ἡ διδασκαλία ἀπέβαιναν κῦρῳ δυσχερῆς και ἐπίπονος, ὅθεν περὶ τὸ 1786 παρητήθη και μετὰ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν εις βαθύτατον προελθῶν γήρας.

Τὸν Ἀθανάσιον Μπουσόπουλον τέλος διεδέξατο εις τὴν διδασκαλικὴν ἑδραν ο Ἀθηναῖος Σαμουὴλ Κουβελάνος, ὅστις ἐσχολάρχησε σχεδὸν μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος περὶ τὸ 1810 ἔτος (3). Ἐν τῷ μεταξύ δὲ τοῦ μακροῦ τούτου χρονικοῦ διαστήματος ο Κουβελάνος διέκοψε φαίνεται τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἐπὶ τινα ἔτη και δι' ἄλλους ἴσως λόγους, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἕνεκα της ἐλλείψεως τῶν ἀνγκυαίων χρημάτων πρὸς πληρωμὴν της εὐτελοῦς ἀντιμισθίας του. Διότι μετὰ της πτώσεως της Ἑνετίας συναπολέσθησαν και τὰ ὑπὸ τῶν φιλογενῶν Ἐπιφανίου και Ρούτου, ὡς ἀνωτέρῳ εἴρηται, εις τὴν Τζέκαρ ἐναποτεθέντα κεφάλαια, ἐξ ὧν ἐπληρώνοντο οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων' οὐχ ἦττον οὗτοι φιλοτιμῶς φε-

(1) Ὅρα τὴν περὶ της ἐν Δημητσάνῃ Ἑλλ. Σχολῆς πραγματείαν τοῦ καθηγητοῦ κυρίου Εὐθ. Καστόρη Σελ. 7.

(2) Τόσῳ συγκεχυμέναις εὗρον τὰς τοῦ διορισμοῦ και της παύσεως τῶν διαφόρων τούτων διδασκάλων χρονολογίας εις θας σημειώσεαι: ἐσυμβουλευθῆν, ὥστε δὲν τολμῶ νὰ προσδιορίσω ἀκριβῶς τὰ ἔτη ἐνὸς ἐκάστου. Ἄλλος ἂς ἐξακριβώσῃ τὴν κατὰ τρία ἢ 4 ἔτη φαινόμενη ταύτην διαφοράν.

(3) Τὸν Κουβελάνον τούτον μέχρις σήμερον ἐνθυμοῦνται τινὲς τῶν προεβηκότων τὴν ἡλικίαν Ἀθηναίων, παρ' ὧν ἐζήτησα πληροφορίας περὶ της καταστάσεως τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας.

ρόμενοι ἀνέλαβον ἐπὶ τινα χρόνον ἀμισθί τὴν διδασκαλίαν, ἕωσὺ ἐλήφθη μικρά τις περι αὐτῶν πρόνοια. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κουβελάνου ἡ ἐλίγη πρότερον διελύθη και ἡ σχολὴ, τὸ μὲν διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν χρηματικῶν πόρων, τὸ δε και διὰ τὴν κακὴν τοποθεσίαν της σχολῆς, κειμένης πλησίον τῶν τουρκικῶν καφενεῶν, ὥστε οἱ μαθηταὶ διαβίωντες τὸ κατώφλιον της σχολῆς πολλὰ ἐπασχον και ἤκουον παρὰ τῶν ἀσελγῶν και ἀτιθιάσων μωαμεθανῶν.

Ἐνενηκόντα περίπου ἔτη διανύσασα ἡ σχολὴ αὕτη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἐπτά καλῶν διδασκάλων, πολλοὺς και καλοὺς ἀνέδειξε μαθητάς, και διδασκάλους ἀξιότους ἐγύμνασε.

Περὶ δὲ τὸ 1750 ο Ἀθηναῖος Ἰωάννης Ντέκας μετερχόμενος, ὡς ἐξ ἀρχῆς εἶπομεν, τὸ ἔμπορικὸν ἐπάγγελμα ἐν Βενετίᾳ, ἐνθα ἦν τὸ καταφύγιον πλείστων Ἀθηναίων και πολλῶν ἄλλων Ελλήνων, ἐζήλωσε τὸ εὐγενὲς παραδειγμα τοῦ ἀσίδιμου Γρηγορίου Σωτήρη' ἐφάμιλλος δε μιμητῆς αὐτοῦ γενόμενος, ὠκοδόμησε και οὗτος ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Αθήναις και ἐπλούτισεν αὐτὸ διὰ βιβλιοθήκης οὐκ εὐκαταφρονήτου. Ἐκ δὲ τῶν χρημάτων ἄπερ ἐπὶ τούτῳ κατέθεσεν εις τὴν Τζέκαρ της Βενετίας ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑπερ της πατρίδος του προσφορῶν διώρισε νὰ πληρώνηται ο μισθὸς τῶν διδασκάλων δουκάτῃ διακόσια κατ' ἔτος, και ἀνὰ εικοσιπέντε ἔτηρ δουκάτῃ εις 12 μαθητῆς ἐν τῇ σχολῇ διδασκόμενους πρὸς διατροφήν αὐτῶν.

Πρώτος διδάσκαλος τοῦ σχολεῖου τούτου ὑπῆρξεν Ἀθηναῖος Βησσαρίων Ρούφος, μαθητεύσας ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τὸν Μπαλάνον.

Τὸν δε Ρούφον μετὰ δεκαπενταετῆ ἄσκον και καρποφόρον διδασκαλίαν τελευτήσαντα τῷ 1765 διεδέξατο μετὰ δύο ἔτη ο μαθητῆς αὐτοῦ Σωφρόνιος Μπαρμπανος Ἀθηναῖος και οὗτος ἐπτά δε ὅλα ἔτη διδάξας, ἀπεσύρθη της διδασκαλίας ἐλθὼν εις λόγους μετὰ τοῦ ἐφόρου της σχολῆς, Δημητρίου Ντέκα, και ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1776.

Μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Μπαρμπάνου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ σχολεῖου ο ἐν τῷ προημυσιευθέντι πατριαρχικῷ γράμματι μνημονευόμενος Ἰωάννης Μπενιζέλος, και κοινότερον Μπενιζελάκης καλούμενος, μαθητεύσας πρώτον εις τὸ σχολεῖον της κοινότητος ὑπὸ τὸν Δημητσανίτην Ἀθανάσιον Μπουσόπουλον, μετὰ ταῦτα, ὑπὸ τὸν Δημήτριον Βόδα, και τελευταῖον εις τὸ σχολεῖον τοῦ Ντέκα ὑπὸ τὸν Βησσαρίωνα Ρούφον.

Ὁ Ἰωάννης Μπενιζέλος ἐδίδαξε πολλότατα ἔτη ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Ντέκα, φαίνεται ὁμως ὅτι διέκοψαν ἐπὶ τινα χρόνον τὰς παραδόσεις του λόγου ἀρηματίας, διότι ἐπαθε και ἡ σχολὴ αὕτη, ὅτι και ἡ της κοινότητος' εις τὴν καταστροφὴν δηλαδή της Ἑνετίας ἀπώλοντο και τὰ ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ Ντέκα κατατεθέντα χρηματικά κεφάλαια ἐκ τῶν τόκων τῶν ὁποίων ἐπληρώνοντο οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων. Τοῦ μεγάλου δε τούτου κακοῦ τὴν θεραπείαν ἐπήνεγκεν ἡ μονὴ τῶν Ταζικῶν ἡ ἐπιλεγομένη τοῦ Πετράκη (1). Ὁ ἀξίος τῶν ἡγούμενος αὐτῆς Διονύσιος προθύμως κατέβαλε τοὺς μισθοὺς τῶν διδασκάλων και τὴν ὅλην ἐπιτήρησιν και συντήρησιν τοῦ σχολεῖου ἀνεδέξατο, ὡς τοῦτο μνησθέντος ἐκ τοῦ μνησθέντος πατριαρχικοῦ γράμματος.

Ὁ δε Ἰωάννης Μπενιζέλος εις βαθύ προελθῶν γήρας ἐτελεύτησε πιθανώτατα περὶ τὸ ἔτος 1808. Τούτον δε διεδέξατο ο ἐκ Ραιδεστού Ἰωάννης Τατλίκαρς ἡ κοινότερον Γελεπέη Γιάγκος και κατόπιν Εἰρηναῖος μετονομασθείς, τὸν ὅποιον ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀφικόμενος ἐν ἀρχῇ τοῦ 1800 ο πρώην μὲν ἀρχιδιάκονος τοῦ Τυρνόβου, τότε δε Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, κύρ Γρηγόριος, ὡς διδάσκαλον τοῦ ἀνεψιοῦ του, φαίνεται δε ὅτι δὲν ἦτο μεγάλη παιδείας ἀνθρωπος, διότι βλέπομεν αὐτὸν ἀναπληροῦντα προσωρινῶς πάντοτε τὰς χηρευούσας τῶν διδασκάλων θέσεις, ὅχι ὁμως και διαρκῶς διδάσκοντα. Καὶ τῶντι περὶ τὰ 1810 οἱ Ἀθηναῖοι αἰσθανθέντες τὴν ἑλλειψιν καλοῦ διδασκάλου ἐγραψαν πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτροπὸν τῶν νὰ ἀνεύρῃ τοιοῦτον, και ἐκεῖνος ἀπέστειλεν αὐτοῖς τὸν ἐκ Μεσολογγίου Ἰωάννην Παλαμᾶν, ἕνα ἐκ τῶν διασῆμων της Κωνσταντινουπόλεως διδασκάλων. Οὗτος συνηγάσθη εις τὴν σύνταξιν τοῦ πολυθρullήτου και ἀτυχοῦς λεξικοῦ ἡ Κιθωτὸς μετὰ τοῦ Νεοφύτου Βάμβα, Παῖσιου Κακαπατᾶ και ἄλλων λογίων' ἀλλ' ἀπελθόντων τοῦ μὲν Βάμβα εις Παρισίους τοῦ δε Παῖσιου εις Πάτμον, ἐδέξατο και ο Ἰωάννης Παλαμᾶς τὴν πρόσκλησιν τῶν Ἀθηναίων και ἐλθὼν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν της σχολῆς τοῦ Ντέκα (2).

Τὸν Παλαμᾶν ἀναχωρήσαντα περὶ τὸ 1817 ἀντικατέστησεν αὐθις ο Ἰωάννης Τατλίκαρς και

(1) Ἡ μονὴ αὕτη μέχρις σήμερον σωζομένη κείται παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀκαδητοῦ και ἀντικῶ της Ριζαρείου σχολῆς.
(2) Λόγιος Ἐρωτῆς τοῦ 1817 σελ. 43.

ὁ μετὰ ἐν ἔτος ἑλλῶν Μιχαὴλ Μασών (1). Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ἐδίδασκαν μέχρι τοῦ ἔτους 1823, ὅτε καὶ ἀπεβίωσαν ὁ Μιχαὴλ Μασών.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ συνέστη (τῷ 1814) ἡ Ἑταιρεία τῶν Φιλομούσων ἢ πρόεδρος ἐπίτιμος ἐξελέχθη ὁ Λόρδος Γκίλφορντ, σκοπὸν ἔχουσα τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι. Ἐπομένως τῆ συνδρομῇ αὐτῆς προσετέθη καὶ ὑποδιδάσκαλος εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ντέκα (2).

Τῷ δὲ 1814 ἐπανερχόμενος ἐξ Ἰταλίας διήλθεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ ἱατροφιλόσοφος Διονύσιος Πύρρος ὁ Θεσσαλός, ἐνῶ δὲ διέτριβεν αὐτόθι τῷ ἐπρότερον ὁ Μητροπολίτης Γρηγόριος, ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν Διονύσιος Πετράκης καὶ ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία νὰ μείνῃ διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐπὶ ἀμοιβῇ ἑκατὴ χιλίων καλλήρων, τὸ ἐν τρίτον τῶν ὁποίων ἐπλήρωνεν ἡ Ἑταιρεία τῶν Φιλομούσων, τὰ δὲ λοιπὰ ὁ φιλόμουσος ἡγούμενος τῶν Ταξιαρχῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ντέκα δὲν ὑπῆρχε πλέον χώρος, ἐνοικιάσθη ἀντικρὺ αὐτοῦ ἕτερον ἐπὶ τούτῳ οἰκίημα ἐν ᾧ ἐδίδασκεν ὁ Διονύσιος Πύρρος, καὶ ἐσχημάτισε καὶ μικρὰν ὀρυκτολογικὴν συλλογὴν καὶ κηπάριον βοτανικόν.

Τοιοῦτοτρόπως ἐν μέσῳ μυρίων προσκομιμάτων τὸ σχολεῖον τοῦ Ντέκα διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς Μονῆς τῶν Ταξιαρχῶν καὶ τῆς Ἑταιρείας τῶν Φιλομούσων διετηρήθη μέχρι τοῦ 1824. Τῷ δὲ 1825 ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ ἀείμνητος Γεώργιος Γεννάδιος καὶ ἐδίδασκεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἐπισφραγίσας διὰ τῆς πατριωτικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας τὸ ἔργον τῶν προκλήτων αὐτοῦ. Ἐκτοτε τὸ σχολεῖον τοῦ Ντέκα ἐκλείσθη καὶ οὐδέποτε πλέον ἦνοιξε.

Εἰς τὰ δύο ταῦτα σχολεῖα τοῦ Σωτήρη καὶ τοῦ Ντέκα ἐδιδάσκοντο ἡ γραμματικὴ τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ καὶ ἄλλοτε ἡ τοῦ Λασκάρεως κείμενον δὲ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἑλλήνων συγγραφέων εἶχον τὴν ἑλληνικὴν ἐγκυκλοπαιδείαν τοῦ Ἀθηναίου Πατούσα τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ, περὶ τὸ 1750. Περαιδίετο πρὸς τούτους ἡ λογικὴ τοῦ Ἀθηναίου Κορυδαλέως καὶ τοῦ Ἐρμογένους ἡ ἱστορικὴ, καὶ οἱ Ἕλληνες ποιηταί.

Περὶ ἑορῆς τῶν ἐθνικῶν εἶναι ἡ πρὸς τὴν παιδείαν

(1) Ὁ Μιχαὴλ Μασών ἦν ἐκ πατρὸς μὲν Γάλλου μητρὸς δὲ Ἀθηναίας.

(2) Τοιοῦτοι διετίλειαν πρῶτος ὁ Λαμασκηνὸς Πετράκης καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Στάμος παπᾶ Σερραφίμ.

τροπὴ ἡ γενομένη ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τὰς ἀρχαῖς τοῦ 18 αἰῶνος. Πάντες ὡς ἀπὸ βραθῶν λήθαργον ἐγερθέντες ἐσπευδον πρὸς τὴν μάθησιν μετ' ἀκαθέκτου ζήλου, ὡς ἂν ἤθελον ν' ἀνακτήσωσι τὸν ἀπολεσθέντα χρόνον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς μάλιστα τοῦ ἀειμνήτου Κοραῆ ἡ περὶ τὰ γράμματα ἀμιλλα ἐφθασεν εἰς τὸν κολωφῶνά της. Σχολεῖα ἐπὶ σχολείων ἰδρύοντο, βιβλία πανταχοῦ ἐξετυπῶντο, περιοδικὰ συγγράμματα συνιστῶντο, μετὰ ζήλου παρὰ πάντων ὑποστηριζόμενα. Ἡ Ἑλλάς ὁμοίως μέγα χαλκεῖον διανοητικόν, ἐν ᾧ ἐχαλκεύοντο τὰ ὄπλα δι' ὧν ἔθραυσε κατόπιν τὰς ἀλύσεις τῆς δουλείας. Τὸ σεβαστὸν ἐκεῖνο καὶ περικλεῆς γερόντιον, Ἀδαμάντιος ὁ Κοραῆς, εἶναι ἀναντιβρήτως ὁ πρωταθλητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐθνεγεραίας, διότι αὐτός, ὡς ἄλλοι, Πέτρος Ἐρμητίης, διήγειρε πανίσχυρον σταυροφορίαν κατὰ τῆς ἀμαθείας, αὐτὸς ὁλόκληρον τὸν βίον ἀφιέρωσε συμβουλεύων, συγγράφων, φωτίζων τὸ ἑλληνικὸν γένος. Τὰ προλεγομένα τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς εἶναι σφοδρότατοι φιλιππικοὶ ἐν οἷς δέσται, συμβουλεύει, ἀπειλεῖ, προσπαθῶν παντὶ σθένει νὰ διαλύῃ τὴν ἀχλὺν τῆς ἀμαθείας καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν ἔρωτα τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ὁποίας ἠκονίσθησαν τὰ ξίφη τοῦ 1821.

Τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι ἐφερε κατὰ πρῶτον Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης καὶ κατόπιν αὐτοῦ ὁ Κοραῆς, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέων φιλοσοφικῶν ἰδεῶν καὶ ἀπλουστερας διδασκαλικῆς μεθόδου, διότι πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ μαθηταὶ ἐξηντλοῦντο καὶ ὑπνωττοὶ τὴν ψυχγωγικὴν μέθοδον ἔχοντες προσκεφάλαιον, τὰ συναξάρια, καὶ μνηολόγια κείμενον ἀναγνώσεως (1), καὶ τὸν γάλακτα (2) εὐγλωττον μέσον παροτρύνσεως!

(1) Χάριν περιεργεῖαι παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ ἐξῆς χωρίον ἐκ τῆς παρ' ἡμῶν ἀνεκδότου γεωγραφίας τοῦ περικλεοῦς μὲν ἀλλ' ὀλίγον δηκτικῶ διδασκάλου τῶν Ἰωνινῶν Ἀθανασίου Πέτρου Ψαλίδα, ἀναπερόμενον εἰς τὴν κατάστασιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐδοῦ (ἐν Ἀθήναις) καὶ στή Λιβυαδία σώζεται καὶ ἀπὸ ἑνα σχολεῖον Ἑλληνικὸ μικρὸ καὶ τί παραδίδονται σ' αὐτὰ τῆ γραμματικὴ τοῦ Λασκαρη καὶ τοῦ Γαζῆ, καὶ κατήνησαν οἱ παντεπιστήμονες Ἀθηναῖοι νὰ μὴ μανθάνουν τὴν σήμερον ἄλλο τίποτε, παρὰ τὴν ψωροκτικὴν διάλεκτον τοῦ Λασκαρη καὶ τοῦ Γαζῆ, καὶ νὰ στοχάζονται τοὺς Ἀττικοὺς συγγραφεῖς τόσους χρησμοῦς, καὶ ψελλίζοντας τὸν Λασκαρη καὶ Γαζῆ νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ αὐτοὺς ἂν βάλουν καὶ ἕνα φανῆρ κελπάκη.

(2) Ἴδου πῶς περιγράφει τὸν γάλακτα αὐτόπτης μάρτυς τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης. «Ὁ γάλακτα ἦτον ἕνα ξύλον

Τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου εἶπομεν ἀνεδείξαν μεγάλους ἀνδρας, καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ διαλύσεως αὐτῶν, καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Μεταξὺ δὲ τῶν τελευταίων τούτων διαπρέπει ὁ πρωτομάρτυς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατήσεως, ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε'. Λυπούμεθα μόνον ὅτι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐμαθῆτευσεν ἐν Ἀθήναις, διότι εἶναι ἐσφαλμένα ὅσα περὶ τούτου ἀναφέρονται ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ πατριάρχου, τῆ ἀναθημοσειθεῖση ὑπὸ τῶν ΚΚ. Γρηγ. Παπαδοπούλου καὶ Γ. Π. Ἀγγελοπούλου. Ὅτι δηλαδὴ ὁ πατριάρχης ἦλθεν εἰς Ἀθήνας τῷ 1765 μετὰ τοῦ ἱεροδιδασκάλου Ρουσοπούλου καὶ ἐμαθῆτευσεν δύο ἔτη παρὰ τῷ τότε πολυμαθεῖ διδασκάλῳ τῶν Ἀθηνῶν Δημητρίῳ τῷ Βόδα, καὶ ὅτι τῷ 1767 ὁ ῥηθεῖς Ρουσόπουλος κατέμεινεν ἐν Ἀθήναις, πρρακλήται τῶν Ἀθηναίων, διδασκων ἐν τῇ σχολῇ διὰ βίου. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν πρῶτον, ὅτι ὁ ἀναπερόμενος διδάσκαλος ἐκαλεῖτο Μπουσόπουλος καὶ ὄχι Ρουσόπουλος καὶ ὅτι ἦλθεν εἰς Ἀθήνας περὶ τὰ 1740 καὶ δεύτερον, ὅτι ἐν ἔτει 1765 δὲν ὑπῆρχεν ὁ Δ. Βόδας ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἐδίδασκεν εἰς τὰ δύο αὐτόθι σχολεῖα ὁ Βησσαρίων Ρούφος καὶ ὁ Ἀθανάσιος Μπουσόπουλος.

Περαιόντες τὴν διατριβὴν ταύτην προσθέτομεν ὡς ἐν ἐπιλόγῳ ὅτι τὸ καστὰστημα τοῦ σχολεῖου τοῦ Ντέκα, ὑπέκρινε εἰς τῆς εἰμαρμένης τὸ ἄστατον, καὶ παλίμβουλον, ὡς ὄλα τὰ ἀνθρώπινα, ἐν ἡμέραις πονηραῖς, ἐγένετο συνέδριον ὄχι φιλησῶν νέων ὀργώντων πρὸς μάθησιν, ἀλλὰ τεθλιμμένον οἰκογενειάρχων περιτρώμων ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ ἀναλογιζομένων μετὰ φρίκης ὅτι ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, ἡ ἰδιοκτησία αὐτῶν ἐξηρτάτο ἀπὸ τὴν θέλησιν ἀπλήστου καὶ αἰμοχαροῦς τυράννου. Ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῶν ἐθνικῶν τοῦ Χατζῆ Ἀλῆ, τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Χασακῆ κοινώτερον γνωστοῦ, διεπραχθησαν ἐν Ἀθήναις παντὸς εἶδους βιασπραχίαι, καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ ἄπληστον τοῦτα θεοῖον συνε-

ἀπὸ ἕνα μέτρο ἕως ἐξ ῥούπια μακρὸς μὲ δύο τρίτες εἰς ἕνα ρούπι ἢ μίᾳ ἀπὸ τὴν ἄλλην ἕνα σχολεῖν περασμένον ἔχοντας δύο κόμπους εἰς τὰς ἀκρας νὰ μὴ ὑπερνεῖ αὐτοῦ ἔθαξαν τοὺς πόδας καὶ ἔστριπον τὸ ξύλον καὶ ἐσφριγγον τὰ πόδια, εἰς τοὺς ἀστραγάλους ἀποκάτω, καὶ ὁ διδάσκαλος ἔθρανε. Πολλὰ παιδιὰ ἐκατοῦρῶντο ἀπὸ τὸν φόβον τῶν ὄντων ὁ ἀγροδιδάσκαλος ἐφώνησε τοῦ ποιητοῦ «Βρὲ θεοκατάρατε!» Ταυτὴ ἦν τῆς βαρβαρῶς ἐκεῖνης ἐποχῆς ἡ βάρβαρος καὶ ἀφρων παιδαγωγία!

κάλεσεν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Ντέκα ὄλους τοὺς οἰκοκυραίους διὰ νὰ τοῖς ἐπιβάλη τὸν ἔσχατον ἔβανον, τὸν ἔβανον, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ αἵματος.

Θ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΤΣ.

ΠΟΜΠΗΙΑ.

Ο ΕΠΑΡΧΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ ΕΝ ΤΗ ΡΩΜΑΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ. (1)

(Ἐκ τῆς Ἐπιθεωρήσεως τῶν δύο Κόσμων).

Τὸ μᾶλλον ἀξιοσημειώτον ἐν τῇ διοργανώσεως ταύτῃ τῶν ἰσοπόλεων εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν ὠνομαζόντο οἱ δῆμοι, οἱ ἀγορανόμοι καὶ οἱ ταμίαι. Πολλάκις ἐπιστεῦθη, ὅτι αἱ δημοτικαὶ συνέλευσεις εἶχον καταργηθῆ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὡς εἶχον ἐν Ρώμῃ καταργηθῆ ἀπὸ τοῦ Τιβερίου, ἡ ἐκλογὴ δὲ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν ἐνεπιστεῦστο τοῖς δεκαδάρχοις, ὡς ἡ τῶν βωμαϊκῶν ἀρχῶν τῆ γεροῦτις. Ὁμολογητέον, ὅτι ἡ εἰκασία αὕτη ἦτο πιθανὴ καὶ καθόλου σύμφωνος τῇ ἰδέᾳ ἣν περὶ τῆς αὐτοκρατορίας σχηματίζομεν. Δὲν ἦτο ἀληθὴς ἐν τούτοις, καὶ ἀδύνατον νὰ ὑποστηρίξῃ τις αὐτὴν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν διασῆμων πινάκων τῆς Σαλπένσης καὶ Μαλάγας, περιεχόντων τοὺς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ χορηγηθέντας εἰς τὰς δύο τάξας ἰσοπόλεως νόμους, ἐπειδὴ δὲ δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐξ ἐπιτηδῆς δι' αὐτὰς μόνον ἐγένοντο, συμπεραίνομεν, ὅτι οὗτοι διώκουν καὶ πάσας τὰς ἄλλας. Οὐδεμίαν ἀφίνουσαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὠνομαζόντο αἱ ἀρχαί. Εἰς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ὑπάρχων προήδρευε τῆς ἐκλογῆς τῶν ὑποψηφίων, ἐκ προτέρων ἐγγραφομένων, μὴ ὄντων δὲ τούτων ἀρκετῶν διὰ τὰς πληρωθησομένας θέσεις, ὁ δῆμος συνεπλήρου τὸν ἀριθμὸν, ἐκλέγων οἰκοθεν μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς πόλεως πολιτῶν. Ἡ ψηφοφορία ἐγένετο κατὰ φρατρίαν καὶ μυστικῶς, πάντες δ' οἱ κάτοικοι ἐλαμβανον μέρος, καὶ αὐτοὶ οἱ ξένοι, εὐθὺς ὡς ἐγένοντο βωμαῖοι πολῖται. Τῇ ὀρισμένη ἡμέρᾳ, ἐκάστη φρατρία (παλαιὰ τῶν βωμαϊκῶν διαίρεσις) πρὸς τὸ τῶν συναθροίσεσιν τῆς ἐπορεύετο μέρος, καὶ ἡ ἐκλογὴ ἤρχιζεν, μέγισται δὲ προσφυλάξεις ἐλαμβάνοντο, ἵνα ἐν πάσῃ εὐκρινείᾳ γένηται...

Οὕτω λοιπὸν, ἐπὶ Δομιτιανοῦ, ὁ τῶν ἰσοπό-

(1) Συνέχεια ἐπὶ φυλλαδ. 83.

λων λαός εξέλεγε τούς οὓς ἠθελον ἵνα κυβερνήσωσιν αὐτόν. Αἱ σκηναὶ ἐκείναι τῶν δημοτικῶν συναλεύσεων, αἵτινες ἐν Ῥώμῃ ὡς ἀπλή τις ἀνάμνησις ἐχρησίμευον μόνον, ζῶσαν πραγματικότητα ἐλάμβανον λέυγας τινὰς μακρὰν τῶν τειχῶν της. Ἦτο ὅθεν ἀξίας πράγμα ὅπως ἦ τις ἀρχὴ καὶ ἀγνώστου χωριδίου, ἀφοῦ ἐξελέγετο ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων ψήφων τῶν κατοικούντων αὐτό. Οἱ ποιητὰί εἶχον ἀδικον μέγα δμιλοῦντες μετὰ τοσαύτης περιφρονησεως περὶ τῶν πτωχῶν ἐπάρχων τοῦ Φυνδίου ἢ περὶ τῶν βακωνδυτῶν ἀγορανόμων τῶν Ἰλύθρων ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ἦτο πληρυστέρα τιμὴ γὰρ ἐκλεχθῆ τις ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, καὶ ἐν τοῖς Ἰλύθροις ἔτι καὶ ἐν Φυνδίῳ, ἢ γὰρ ἀξιοθῆ της ἐκλογῆς τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ αὐτοκράτορος καλουμένου Τιβερίου, ἢ Νέρωνος. Ἰδοὺ τίνος ἕνεκεν αἱ τῶν ἰσοπόλων ἀρχαὶ ἐπὶ τοσοῦτον διμψισθητοῦντο, αἱ φιλοδοξίαι ἦσαν ζωηραὶ καὶ οἱ ἀγῶνες πεισματώδεις. Οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπιθυμοῦντες γὰρ γελῶσιν, ὠνόμαζον τὰς ἐκλογικὰς ταύτας σκηνὰς τρικυμίας ἐν ποτηρίῳ ὕδατος, *fluctus in simpulo*. Καὶ ἀληθῶς ἦσαν τρικυμίας. Ἡ σκευωρία ἀνεμιγνύετο ἐνίοτε, αἱ δὲ μερίδες ἦσαν ἐπὶ τοσοῦτον ἠρεθισμένοι, ὥστε, μὴ δυνάμεναι γὰρ συνεννοηθῶσιν, ἠναγκάζοντο γὰρ ζητῶσι παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν ἀρχήν, ἣν ἠδυνάτου αὐτοὶ γὰρ ἐκλέξωσι.

Παρέμειναν ἐν Πομπηίᾳ ἔγνη λίαν περιέργα τῶν ἐκλογικῶν ἐκείνων πυρετῶν. Μὴ ὑπαρχουσῶν τότε ἐφημερίδων πρὸς αἶνον τῶν ὑποψηφίων οὓς ἐπροτίμα τις ἢ πρὸς προσβολὴν ὅσων δὲν ἠγάπα, ἔγραφεν ἀφελῶς τὰς προτιμήσεις του ἢ τὰς ἀντιπαθείας του ἐπὶ τῶν τοίχων, ἦτο δὲ τοῦτο ἔθος τοσοῦτω γενικόν, ὥστε οἱ ἰδιοκτῆται ἐν τισι χώραις ἐφύλακτον πολὺ τὴν λευκότητα τῶν οἰκιῶν κατ' ἐκείνης της ὁρμῆς τῶν ἐκλογικῶν ἀγγελιδιών. « Παρκακλῶ, ἔλεγον, γὰρ μὴ γράψῃ τις ἐνταῦθα. — Δυστυχία τῷ ὑποψηφίῳ, οὐτίνος τὸ ὄνομα γραφῆ ἐπὶ τοῦ τοίχου τούτου! εἴθε μὴ ἐπιτύχοι!

Πιθανόν ὅτι οἱ ἰδιοκτῆται της Πομπηίας ἦσαν συγκαταβατικώτεροι, εὐρεθέντος μεγάλου ἀριθμοῦ τοιοῦτων ἀγγελιδιών ἐπὶ τῶν οἰκῶν, καὶ καθ' ἡμέραν ἀνακαλυπτομένων νέων. Τὸ ὄφορ δὲν ποικίλλει συντεχνία πάντοτε ἢ ἀπλοῦς ἰδιώτης ὁ συνιστῶν ταῖς ψήφοις τῶν ἐκλογέων τὸν προστατευόμενόν του. Ἄλλοτε μὲν ταπεινῶς παρουσιάζουσι τὴν αἰτησίαν των. « Παρακαλῶ ὑμᾶς γὰρ ὀνομάτῃτε ἀγορανόμον τὸν Α. Βέττον Φίρον

ὁ Φέλιξ ποθεῖ αὐτό. — Οἱ ἀπωροπόλαι ἐπιθυμοῦσι δῦραρον τὸν Ὀλκόνιον Πρίσκον ». Ἄλλοτε δὲ φαίνονται ἀποφασιστικοί, ὡς νομιζόμενοι ἀξίας ἄνδρες καὶ σκεπτόμενοι, ὅτι τὸ παράδειγμα τῶν θέλει πολλοὺς παρασύρει. « Ὁ Φίρμος ψηφίζει τὸν Μάρκον Ὀλκόνιον, — οἱ ἀλίεις ὀνομάζουσι τὸν Ποπίδιον Ρούφον ». Δὲν λησμονοῦσι ἂν ἀναφέρωσι τὰς ἀρετὰς τοῦ ὑπ' αὐτῶν προτεινομένου, ἐπιβεβαιῶσιν δὲ πάντοτε ὅτι εἶναι διακεκριμένος, ἀκεραίου χαρακτήρος, ἄξιος τῶν λειτουργιῶν ἃς ἐπιζητεῖ, διὰ τὸ καλὸν της δημοκρατίας γεγεννημένος, κτλ. « Ὀνομάζομεν, λέγει ὁ Σενέκας, τιμίους πάντας τοὺς ὑποψηφίους. » Τοῦτο ἦτο ἔθος πλέον, οἱ δὲ πρὸς συμφέρον ἐκείνοι ἐπαινοὶ οὐδένα ἐλάνθανον.

Ἐν Πομπηίᾳ οἱ πάντες ἔχουσι τὰς προτιμήσεις αὐτῶν καὶ τὰς δεικνύουσιν. Ἰπάρχει ὁ ὑποψήφιος τῶν πλακουντοποιῶν, τῶν μαγειρῶν, τῶν κηπουρῶν, τῶν ἐμπόρων της ἰχθυᾶλης, τῶν γεωργῶν, τῶν ἡμιοναγωγῶν, τῶν γναφείων, καὶ, ὅπερ παραδοζότερον, τῶν σφαιροπαικτῶν καὶ μονομάχων. Ἰπάρχει πρὸς τούτους ὁ ὑποψήφιος τῶν διδασκάλων, ὧν τὸ ἐπάγγελμα κατ' οὐδὲν βοηθεῖ ἐνίοτε αὐτοὺς ἵνα μὴ σφάλματα ὀρθογραφικὰ κάμωσι τῶν γυναικῶν, ἐν τέλει, τῶν συνενομένων τοῖς ἐκῶν συζύγοις καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἢ τολμισῶν μάλιστα γὰρ ὀρίσῃσι μόνον τὸν ὄν προτιμῶσι, κάποτε δὲ καὶ θάρραλέως. *Hilarium cum sua rogat. — Sema cum pueris rogat. — Fortunata cupit. — Animula facit.* κτλ. Αἱ γυναῖκες προφανῶς δὲν ἐψήφισον ἐν Πομπηίᾳ, ὡς καὶ οἱ μονομάχοι εἶχον ὅμως τὸν προτιμώμενον ὑποψηφίον των, χορηγοῦσαι ἐκῶταῖς τὸ δικαίωμα ἵνα συνιστῶσιν αὐτὸν τοῖς τακτικοῖς ἐκλογεῦσιν. Αἱ ἐκλογαὶ λοιπὸν θὰ ἦσαν σοβαραὶ καὶ διμψισθητούμεναι, ἵνα ἢ τοῦ ἀγῶνος ζωηρῆς μεταδίδῃται ἐκείνοις μάλιστα τοῖς οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ὀφείλουσι γὰρ μετέχωσιν.

Αἱ ἰσοπόλεις λοιπὸν τῶν χρόνων ἐκείνων εἶχον δικτηρήσει πᾶσαν τὴν ἐλευθερίαν, ἥς ἐπὶ της δημοκρατίας ἀπῆλαυον, ὅπερ ἐπεξηγεῖ ἡμῖν τὴν τοσαύτην εὐνοίαν μεθ' ἧς παρεδέχθησαν τὴν αὐτοκρατορίαν. Συλλήθθη, οὐδὲν ἀπώλεσαν κατὰ τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ νέου τούτου θεσμοῦ αἱ ἐπαρχίαι οὐδενὸς ἀπῆλαυον δικαίωματος ἐξ ἐκείνων, ἄτινα οἱ αὐτοκράτορες ἀφῆρεσαν παρὰ τοῦ λαοῦ της Ῥώμης, ἦτο δὲ εὐκολὸν εἰς τοὺς Ῥωμαίους πολίτας, τοὺς κατοικοῦντας τὴν Πομπηίαν ἢ τὰς Σταβίας, γὰρ παρηγορηθῶσι διὰ τὴν κατάργησιν

τῶν δημοτικῶν συναλεύσεων τοῦ πεδίου του Ἄρεως, ὧν τὸ ἀπομεικρυσμένον της χώρας οὐδὲως συνεχῶρει αὐτοῖς γὰρ μετέχωσιν. Ὅτι ἐμελλεν αὐτοῖς, ἦσαν αἱ ἐκλογαὶ της μικρᾶς αὐτῶν πόλεως, ἀφοῦ δὲν τὰς κατήργουν, τοῖς ἦτο παντελῶς ἀδιόφορον ἐὰν ἢ ὑπερτάτη ἐξουσία ὑπῆρχεν εἰς χεῖρας ἐτησίων ἀρχῶν, ἢ ἀνὴρ τις μόνον τὴν ὑψηλὴν ἐκυβέρνα. Ἡ ἀρχαιοῦς οὐδεμίαν εἶχεν ἰδέαν της κυβερνήσεως, ἣν ἀντιπροσωπευτικὴν ὀνομάζομεν, ἐν ἣ ἢ κυριαρχία δι' ἀπεσταλμένων ἐξασκουμένη, ἀπὸ της πρωτεύουσας καταβαίνει μεγάλης αὐτοκρατορίας μέχρι τοῦ ταπεινωτέρου χωριδίου, καὶ ἦτις καλεῖ πάντας τοὺς κατοίκους ἀπερὰντου χώρας γὰρ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν ἐξέτασιν της πολιτικῆς ἐξουσίας. Τὰ πολυποικίλα ταῦτα ἦσαν τότε ἄγνωστα, δὲν ἐξετιμᾶτο δὲ εἰμὴ ἢ ἀπ' εὐθείας ἀπολαμβανόμενῃ ἀρχῇ, οὐδὲ ὅπως ἐπιβλεπομένων τῶν δικαιοματιῶν, ἄτινα μόνον δι' ἀπεσταλμένων δυνατὸν γὰρ ἐξασκῆθωσιν. Ἐπέμμενον τούναντιον κύριοι πρὸ ἐαυτοῖς γὰρ ὄσιν ἐν τῷ δήμῳ του ἕκαστος ἐπόθει γὰρ ἢ ἀνεξάρτητος. Ἐκ τῶν ἐλευθεριῶν, αἱ μάλλον καλῶς ἐνοοῦμεναι καὶ ἀγαπώμεναι λίαν, αἱ δημοτικαὶ ἦσαν ἐλευθερίαι, ἃς ἢ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία τὸ παράπαν δὲν ἤγγισε.

Της αὐτοκρατορίας ἐνθρονησεως, αἱ ἰσοπόλεις οὐδὲν ἀπώλεσαν, ὠφελήθησαν τούναντιον, ὅτι εὐρέθησαν ἦττον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς πολιτικὰς ταρχὰς καὶ ἀσφαλέστεραι διὰ τὴν ἐπαύριον, ἢ δ' ἀσφάλεια αὐτῇ ἔδωκεν αὐταῖς τὸν πλοῦτον. Σχεδὸν πᾶσαι ἦσαν κατεστραμμένοι κατὰ τὰ τέλη της δημοκρατίας ἐπὶ τῶν πρώτων ὅμως αὐτοκρατορῶν τὰ οἰκονομικὰ των φαίνονται διορθωθέντα. Ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου, καταστήσασα τὰς συκοινωνίας καὶ τὰς συναλλαγὰς εὐχερестέρας, διέχυσεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ταῖς ἐπαρχίαις εὐημερίαν τοιαύτην καὶ πλοῦτον, ἄγνωστα τέως αὐταῖς. Ὁ Πλίνιος λέγει, ὅτι οἱ λαοὶ πάντες αἰχμάλωτοι ἐπὶ πολὺ ἐλευθερίας διακρούσας αὐτοὺς, ἀπέδιδον χάριτας τῇ τοῦ ἐνὸς ἐκείνη ἐξουσίᾳ, ὅφ' ἦν ἠνωμένοι ἠσθίνοντο. Ἦττον, ἢ ὅσον νομιζέται, κολλεκία ὑπῆρχεν ἐν τοῖς ἀγάλμασι καὶ ταῖς ναοῖς, τοῖς ζῶσιν ἢ ἀποθανούσιν αὐτοκράτορσιν ἀνυψομένους ἐτίμων ἐν αὐτοῖς τὴν κυρίαρχον ἐκείνην ἰσχύν, ἐνώπιον της ὁποίας ἐσιώπων τὰ κόμματα καὶ ἦτις πᾶσι συνεχῶρει τὸ ἀπολαμβάνειν ἐν ἡσυχίᾳ ἐν τῇ ἐκῶν πόλει της ἐλευθερίας αὐτῶν καὶ της καταστάσεως. Ἡ Πομπηία ἐλάτρευσε εὐλαβέστατα τὸν Αὐγουστον καὶ

πρὶν της ἀποθεώσεως του. Τὸ Ἡράκλειον περιέχει ἐπαινετικὰς λίαν ἐπιγραφὰς διὰ τὸν Τιβερίον καὶ τὸν Κλαύδιον εὐρισκομένων δὲ τινῶν καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ Νέρωνος, δὲν θέλω παντάπασιν ἐκπλαγῆ. « Ἡ ἐπιβροὴ τῶν καλῶν ἡγεμόνων, λέγει ἡμῖν ὁ Τάκιτος, πανταχοῦ ἐπιφαίνεται οἱ κακοὶ ἡγεμόνες βλάπτουσι πρὸ πάντων ἐαυτῶν περίξ. » Μικρὰ της πόλεως της Καμπανίας δὲν ὑπέφερον ἕνεκα τῶν παραφροσυνῶν των, τῶν ὁποίων μάλιστα ὁ Θούρβος μέχρις αὐτῶν ἰκνεῖτο, τὴν προστατίδα δὲ μόνον αὐτῶν ἐξουσίαν ἐγνώριζεν, ὅφ' ἦν ἐξεσκουῖντο αἱ δημοτικαὶ αὐτῆς ἐλευθερίαι. Ἐσέβετο ἐτίμα, κὺλόγει τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος, οἰουδήποτε ὄντος, διότι ἦτο τὸ ὄνομα, ὅπερ οἱ λεγεῶνες ἔφερον ἐπὶ τῶν σημαίων των πρὸς ἀγῶνα κατὰ τῶν Γερμανῶν ἢ τῶν Πάρθων πορευόμεναι, — τὸ ὄνομα, ὅπερ ἀπὸ τοῦ Ῥήνου μέχρις Εὐφράτου διατῆρει τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου καὶ ἐξασφάλιζε τὴν εὐημερίαν αὐτοῦ.

III.

Ἐὰν τὰ ἐγγώρια ἀξιώματα ἐπεζητοῦντο τοσοῦτον ἐν Πομπηίᾳ τὸ αἶτιον δὲν ἦτο τὰ κέρδη ἄπερ ἠδύνάτο τις ἐν αὐτοῖς γὰρ εὐρη. Οὐδαίς τῶν ἀρχόντων ἐλάμβανε μισθόν, τούναντιον δὲ, ἐπλήρον ἵνα ἐκλεχθῶσιν. Ἡ μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων καὶ ἐκείνων διαφορά ὡς πρὸς τοῦτο κάλλιστα καταφαίνεται ἐνῶ οἱ ἡμέτεροι μισθοῦνται, ἐκείνοι ἀπ' ἐναντίας ἐμέτρουν χρήματα, *honoraria summa*, ἀναγνωρίζοντες ὅτι ἐτιμῶντο ἐκλεγόμενοι. Τὸ ποσὸν τοῦτο, ὅπερ ἐποικίλλετο κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν πόλεων (1), ἦτο μία τῶν μικροτέρων δαπανῶν τῶν ἀρχόντων, καθὼς οἱ πάντες ἄλλα πολλὰ περιέμενον ἐκ τοῦ τῶν ψήφων τῶν συμπολιτῶν του τυχόντος. Οἱ ἦττον πλούσιοι, ἐν ταῖς μικροτέροις ἰσοπόλεις, προσέφερον ἄκρατον οἶνον καὶ πλακοῦντας πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς αὐτῶν, ἀπὸ πρώτης δὲ μέχρις ἐσπέρας οἱ πένητες εἶχον τὸ δικαίωμα γὰρ εὐρτάζωσι τοὺς στομάχους αὐτῶν καὶ τοὺς λάρυγγας δαπάνη τοῦ ἀγορανόμου των ἢ τοῦ ἐκῶν δῦραρχου. « Φίλε, λέγει ἐπιγραφῆ τις, ζήτησον πλακοῦντας καὶ οἶνον θὰ σοὶ δώσωσι μέχρι της ἕκτης ὥρας. Σαυτόν μόνον κατηγόρει, ἐὰν βραδέως ἔλθῃς. »

Τοὺς δεκαδύραρχους φυσικῶς κάλλιον περιεποι-

(1) Ἐν Καλάμῳ, μικρῆ πόλει της Ἀφρικῆς, τὸ ἐπιτιμὸν ποσὸν διὰ τὰ ὑψίστα ἀξιώματα ἦτο 3000 αεστέραια (600 φρ) αἱ λεπτομέραι αὐταὶ πᾶσαι ἐζητήθησαν ἐκ τῶν λατινικῶν ἐπιγραφῶν.

ΚΥΝΗΓΙΟΝ ΕΛΕΦΑΝΤΩΝ.

(Εκ τῶν τοῦ Alexandre Dumas.) (1)

Εἰς τὴν ἀπέναντι ἄκρην τῆς γαφύρας συννητήσμεν τέσσαρας νέους ἵππους. Οἱ πάντες ἤμεθα ἑνδεκά' ἕκαστος δ' ἡμῶν ἠκολουθεῖτο ὑπὸ τριῶν, τεσσάρων ἢ καὶ πέντε μαύρων, τῆς συνοδείας ἡμῶν συμποσομένης σχεδὸν μέχρι πενήκοντα ἀτόμων.

Οἱ κυνηγοὶ ᾤδευον ἔφιπποι, ἔχοντες μαῦρον ἔμπροσθεν καὶ ἔτερον ὀπισθεν.

Καὶ οἱ μὲν ἔμπροσθεν ἐφαίνοντο κρατοῦντες τὸν χαλινόν, οἱ δ' ὀπισθεν κυματίζοντες βαμβακερὰν σινδόνα, δι' ἧς ἐδίωκον τὰς μυίας. Οὐδεὶς ὅμως τούτων ἐνόησε νὰ μεταχειρισθῆ τὴν σινδόνα ὑπὲρ αὐτοῦ, διότι οὐδέποτε μαῦρος αἰσθάνεται κούσωνα.

Μετὰ δύο λεύγας, ἃς δικνύει τις εἰς τρία τέταρτα τῆς ὥρας, φθάνει πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Βουδδᾶ. Ὁ ναὸς δ' οὗτος ἐκ τῶν περιφημοτέρων τυγχάνει, κατέχων ἓνα τῶν χαυλιόδόντων τοῦ ἐλέφαντος τοῦ Θεοῦ. Ὅθεν, τὸ λείψανον τοῦτο κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον πολυτιμότερον, καθ' ὅσον οἱ ἐλέφαντες τῆς Κεϋλάνης δὲν ἔχουσι χαυλιόδοντας.

Ὁ ναὸς, οἰκία ἀπλουστάτη, μὴ ἀνήκων εἰς οὐδένα ἀρχιτεκτονικὸν ρυθμόν.

Εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ναοῦ ὑψοῦται θόλος ἐκ τιτάνου ἀσβεστομένης, παριστῶν ἐπακριβῶς γιγαντώδεις ὠν διακεχωρισμένον κατὰ μέσον, καὶ τεθειμένον κατὰ γῆς.

Αἱ θύραι εἰσὶ τετοιχισμέναι, καὶ τὸ μνημεῖον περιτριγυρισμένον ὑπὸ πεζοδρομίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βίπτουσιν ἄνθη.

Τῇ ἐμφανίσει οἰκαδῆποτε συνοδείας, ἐμφανίζεται ὁ ἐφημέριος τοῦ Θεοῦ, ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα καναρίου χρώματος, ἀγένειος, πλὴν μὲ λαμπροτάτην κόμην ἀντηρημένην διὰ μεγίστου ἐξ ὀστρακοδέρματος χελώνης κτενίου.

Οἱ ὁδηγοὶ ἡμῶν μᾶς ἐπληροφόρησαν ὅτι οὗτος ἦτο μέγας τις ἄγιος, δώσας ὑπόσχασιν — κοινωτάτην ἄλλως ὑπόσχασιν — ν' ἀφήσῃ ἔλευθέρως ν' αὐξήσῃ ὁ ὄνυξ τοῦ μικροῦ του δακτύλου.

Ὁ δὲ ὄνυξ εἶχε φθάσει τὸ μᾶκρος τριῶν δακτύλων, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ πλεον τὸ σχῆμα αὐτοῦ, ἐμεγαλύνετο εἰς σχῆμα ἐκπωμαστῆρος, τῆς κόγχης πρὸς τ' ἄνω βλεπούσης.

Ὁ ἱερεὺς ᾠδήγησεν ἡμᾶς ἐντὸς τοῦ ναοῦ διὰ μικρᾶς κεκρυμμένης θύρας. Τὸ ἐσωτερικὸν ὁμοιάζει, ὡς πρὸς τὰς τοιχογραφίας, μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν αἰγυπτιακῶν τάφων.

Αἱ τοιχογραφίαι παριστάνουσι τὸν βίον τοῦ Βουδδᾶ.

Πρὸς ταῖς ἄλλαις, τὸ ἔγαλμα τοῦ Βουδδᾶ, ὑπὸ τὸ σχῆμα μεγάλης ξυλίνης κιβωτοῦ, δεκαπέντε ἢ εἴκοσι ποδῶν ὕψους, προσφέρεται εἰς τὴν λατρείαν τῶν πιστῶν. Τοῦτο εἶναι ἐγκλειστον ἐντὸς ὥρολογίου, ἔχον τὴν κεφαλὴν ἐπὶ προσκεφαλαίου σχήματος πίθου.

Τὸ ἔγαλμα, εἶναι ἐστιλβωμένον καὶ κεχρωματισμένον.

Ὁ δ' ἱερεὺς ἐθεβαίου ἡμᾶς ὅτι οὐ μόνον ἡ κιβωτὸς ἐκείνη ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Βουδδᾶ, ἀλλ' ὅτι προσέτι ἐδείκνυε καὶ τὸ ἐντελὲς μέγεθός του.

Ἄλλη δὲ τις κιβωτὸς, κατὰ τὸ ἡμῖν μικρότερα, παρίστα τὴν κυρίαν Βουδδᾶ. Καὶ τρίτη, τοῦ αὐτοῦ μεγέθους τῆς δευτέρας, ἦτο τὸ ἀνδρείκελον τοῦ Shiva.

Καὶ μέχρι μὲν τούτου, ὡς βλέπετε, οὐδὲν τὸ διεγειρον τὴν φαντασίαν ὅτε δὲ ἠρωτήσαμεν τὸν ἱερέα τί ἐσήμαινε τὸ γιγαντώδες ὠν, ὑπὸ τὸ κέλυφος οὐτινος μᾶς ᾠδήγησεν, ἀπεκρίθη ἡμῖν ὅτι ἦτο ὁ τάφος ὁ ἐμπερικλειῶν τὸν λάκκον ἐνθα ἐνταφιάσθη, εἰς δέκα λεύγας ἐντὸς τῆς γῆς, ὁ ὁδοῦς τοῦ ἐλέφαντος τοῦ Βουδδᾶ.

Προτιμήσαντες κάλλιον νὰ πιστεύσωμεν τὰ ὅσα ἔλεγεν ἢ νὰ ἐπισκεφθῶμεν τοῦτον, καὶ δώσαντες εἰς τὸν δῶστηνον ἄνθρωπον ἓν ρούπιον, ἵππευσανμεν καὶ ἐξηκολουθήσαμεν τὴν ὁδὸν μας.

Γ.

— Ἡ ὁδὸς αὕτη προσέθηκεν ὁ Ὁράτιος, εἶναι ἡ ἴδια μέχρι Postage, πλὴν, καθ' ὅσον ἀπομακρύνεται τις τῆς πόλεως, αὕτη ἐρρημοῦται ἀνθρώπων, καὶ πληθύνεται ζῶων. Ἀπὸ καιρὸν δ' εἰς καιρὸν, βλέπει τις, ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁμαλὴν καὶ ὠχρὰν κεφαλὴν τῶν ζῶων τούτων αἰρουμένων ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν καὶ λιγμάζόντων γλώσσαν ἐξ δακτύλων, ἀπειρον δὲ πλῆθος σαυρῶν γνωστῶν ὑπὸ τ' ὄνομα guainas, παρατηρεῖ περιέργως τοὺς ὁδοιπόρους. Βίπτουσι πρὸς αὐτοὺς λίθους, οὓς ἐπιδειξίως ἀποφεύγουσι, μολοῦντι αἱ κινήσεις των εἶναι βαρεῖαι καὶ ὁ δρόμος των ὀλίγον ταχύς· συνεχέστερον δὲ οὐδὲ λαμβάνουσι τὸν κόπον ν' ἀποτοποθετηθῶσι τείνουσι τὴν βᾶσιν, οἱ δὲ λίθοι γλιστροῦσιν ὡς ἐπὶ στέργης.

Ὅφεις φεύγουσι διὰ μέσων τῶν χόρτων, αἵτινες καὶ τοὶ ἐπιβλαβέστεροι τῶν ἀβλαβῶν γουαϊάνας, δὲν προξενούσιν, ἀλλὰ διατρέχουσι μεγαλύτερον κίνδυνον. Ἄμα τις μαῦρος, ἴδῃ ὄφιν, πάραυτα τρέχει πρὸς καταδίωξίν του, τὸν συλλαμβάνει καὶ τὸν φονεύει, εἴτε δι' ἐνός καὶ μόνου κτυπήματος βάρδου, εἴτε λαμβάνων αὐτὸν διὰ τῆς οὐρᾶς, τινάσσων καὶ θραύων τὸν βραχιτικὸν αὐτοῦ σπόνδυλον εἰς ἄπαξ καὶ δι' ἐνός κτυπήματος.

Φιάσας εἰς Ἰνδίας, εἶχον, ὡς πάντες οἱ ξένοι, φόβον μέγαν διὰ τοὺς ὄφεις, δι' ὧν, μὲ τὴν ἐλευθεριότητα πλάστου, ὁ θεὸς ἐπροίκισε τὴν ἀρχίαν Σήρινδα (Serindis). Εἴκοσι σχεδὸν εἶδη τούτων ὑπάρχουσι, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ κινδυνωδέστεροι εἰσὶν ὁ tipoo-lungo, καλούμενος καὶ ὁ κοβροκάπελλος (cobra-capella).

Λέγω δὲ ἐπικινδύνους, ἵνα ὑπακούσω εἰς τὴν γενικὴν πρόληψιν. Εἰς Κεϋλάνην, δὲν ἐνθυμοῦνται πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, νὰ ἐδήχθη λευκός τις. Ὡς πρὸς τοὺς μαῦρους δὲ, ὅταν τις τούτων προσλάβῃ δῆγμα τι τυγχίως, γίνεται ἄφαντος ἐπὶ τινὰ στιγμήν, εἴτα ἐπιστρέφει μὲ πτόγμα ἐπὶ τῆς πληγῆς καὶ μασσῶν βίζων τινὰ ἀγνωστον. Μετὰ παρέλευσιν δὲ εἴκοσιτεσσάρων ὥρων, οὐδόλωσ· σκέπτεται τοῦτο, ἐξοφλῶν τοῦτον τὸν μικρὸν λογαριασμόν διὰ τινῶν λευκῶν κηλίδων ἀναδιδομένων ἐπὶ τοῦ σώματός του — ὅλον τὸ ἐναντίον τῶν Εὐρωπαίων, εἰς οὓς, εἰς παρόμοιον κίνδυνον, ἢ παράδοσις λέγει ὅτι ἀναφαίνονται μέλαινα κηλίδες.

Μάρτυς αὐτόπτης ἐγενόμην τῆς μεγάλης ταύτης περιφρονήσεως τῆς ἐμπνεομένης εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τοῦ τόπου, καὶ εἰς αὐτοὺς εἰσέτι τοὺς ξένους τοὺς κατοικοῦντας πρὸ τινος χρόνου τὰς Ἰνδίας, ὡς πρὸς τὰ ἐρπετὰ τὰ κινδυνωδέστερα. Ἡμέραν τινὰ, εἶχον γευματίσει εἰς Malana-Kauda, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰδίου λοχαγοῦ Williams μεθ' οὗ ᾤδευον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν.

Μετὰ τὸ γεῦμα, ἡ σύζυγός του ἐκάθησεν εἰς τὸ κλειδοκούμβαλον ἄδουσα ἡμῖν καθατίαν τινὰ τοῦ Ροσσίνου. Εἰς τ' ὄγδοον μέτρον, ὁ σύζυγός της τῇ λέγει « Μὴ κινηθῆς ! » Ἡ ἀοιδὸς διακόπτεται, ὁ λοχαγὸς λαμβάνει βάρδον, εἰσβάλλει αὐτὴν ὑπὸ τὸ κλειδοκούμβαλον, ἐπιφέρει κτύπημα ἐπὶ ἀντικειμένου, ὅπερ προξενεῖ θόρυβον, καὶ ἐξάγει ἐπὶ τῆς ἄκρας τῆς βάρδου τοῦ ὄφιν κοβροκάπελλον (cobra-capella).

« — Οἱ διαβολεμένοι οὗτοι κόβρα, προσέθετο ἀταράχως ὁ λοχαγὸς λατρεύουσι τὴν μουσικὴν. »

Καὶ ἡ σύζυγός του ἐξηκολούθησε τὸ ἄσμα, τὸ διακοπὴν ἐπὶ τινὰ δευτερόλεπτα ὑπὸ συμβάντος ὅπερ ἐν Εὐρώπῃ, ἤθελε θέσει ὀλόκληρον πόλιν εἰς ἐπανάστασιν.

Περὶ τὰς δύο μετὰ μεσημβρίαν, ἀφίχθημεν εἰς Postage, τὸν πρῶτον ἡμῶν σταθμόν· ἦτο δὲ ἡμέρα πανηγύρεως.

Ἡ πανηγυρις τῆς Postage συνίσταται εἰς ὄρσιζα, ἐγγώριον καφέ, ὑφάσματα τῆς Trinquemale καὶ εἰς βέταλον... Γνωρίζετε τί εἶναι τὸ βέταλον (bétel) ;

— Ναι, εἶναι φύλλον συνεστριμμένον.

— Παρουσιάζον πλῆθος ὠφελειῶν, ὑπόξυνον τὴν γεῦσιν μέθων, καθιστᾷ τοὺς ὀδόντας ἐρυθροῦς, προξενούν τὴν πτώσιν των καὶ ἀποκαθιστῶν ἠλίθιον τὸν λαβόντα τὴν συνήθειαν νὰ μασσᾷ αὐτό.

Ἀφιπεύσαντες εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ ἀφήσαντες τοὺς ἵππους ἡμῶν εἰς τὴν περιποίησιν τῶν μαύρων, διατάξαμεν τὸ γεῦμα· ἔως δ' οὐ ἐτοίμασθη, ἠρχίσαμεν ἐπισκεπτόμενοι τὴν πόλιν.

Τὸ πρῶτον, ὑπὲρ φθάσαντι εἰς τὴν πανηγυριν μοὶ προῤῥένησε δυσαρρεστωτέραν ἐντύπωσιν, ὡς ἔχοντι τὸ προτέρημα νὰ ἡμαὶ μουσικός... .

— Ἰμεῖς εἰσθε μουσικός, ὑμεῖς ;

— Ἐδωκα εἰς παράστασιν ἐν μελόδραμα εἰς Νεάπολιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἠγάπων τὴν μουσικὴν, παρητήθην ἀπὸ τοῦ νὰ συνθέτω πλέον. — Ὅπερ μοὶ προῤῥένησε τὴν δυσαρρεστωτέραν ἐντύπωσιν· ὡς ἔλεγον, ἦτο συμφωνία ἀποτελουμένη ὑπὸ μονοτόνου βαρυάλου, κατεσκευασμένου ἐκ καλάμου βαμβοῦ διαπερῶντος κάρυον κοκκινοφροϊνίου, καὶ ὑπὸ τυμπάνου ἐκ δέρματος αἰγῆς ἐκτεταμένου ἐπὶ ἡμίσεως κολοκύνθης.

Ἐπλησίασα, τὸ δ' ἀποτέλεσμα ἦτο τόσον δυσάρρεστον, ὥστε ἐπεθύμουν νὰ ἐμβαθύνω εἰς τὴν αἰτίαν. Ἄνθρωποι δύο καθήμενοι σταυροποδητῆ, μουσικοὶ καὶ ψαλμοῦδοι ταυτοχρόνως, προῤῥένουσιν τὸν ἐμφανῆ ἐκείνον θόρυβον κινούμενοι ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῶν.

Δύο δ' ἔτεροι εἶχον καταθέσει δύο καλάθια ἐξ οἰσοῦ, διαμέτρου σχεδὸν δακτύλων ἐξ, καὶ ὅμοια μὲ τὰ διὰ τυρὸν καλάθια ἡμῶν. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξέλαβον τοὺς θαυματοποιούς ἐκείνους, δι' ἐμπόρους πολυτίμων λίθων, οἶον, ρουβίνων, σαπφείρων, μυλικῆς πέτρας. Ἡ φυλὴ αὕτη ἐπιπολάζει ἐν ταῖς Ἰνδίαις.

Θέλετε ἰδεῖ ὅτι ἠπατώμην.

Ἐν ᾧ ἐξηκολούθουν νὰ ψάλλωσι καὶ μὲ πᾶσαν

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλοδίου 85.

προφύλαξιν, ὁ εἷς τῶν δύο ἀνθρώπων ἦρε τὸ πῶμα τοῦ καλαθίου του, καὶ πάραυτα, ὡς διάβολός τις ἐξέρχεται ἐκ κυτίου διὰ μηχανισμοῦ, μεταλαμπρῆς κοβροκάπελλος ὠρθώθη ἐπὶ τῆς οὐρᾶς του καὶ ἤρχισε λιγμάζων τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος, ἐφούσκωνε τὰς παρειάς του — ὅπερ ἔδωκε τῇ κεφαλῇ του τὴν θείαν νυκτερίδος — ἐν ᾧ τὸ πρόσωπον διὰ μεγαλοπρεποῦς ῥινολαβίδος (rincopez) ἰχνογραφεῖτο ἐπὶ τοῦ ἰνίου του (occiput).

Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ κοβροκάπελλος φέρει τὰ ὀμματουῶνά του ἧτοι τοὺς ὀφθαλμούς του. Εἶτα ὁ τερατουργὸς, κρατῶν ἐν τῇ παλάμῃ τῆς χειρὸς του τὸ πῶμα τοῦ καλαθίου ἤρχισε, διαγράφων βήματα ὅπως δὴθεν μηχανητιστὴν τὸν ὄφιν ὁσάκις δ' οὗτος ἐδοκίμαζε νὰ ῥιφθῆ ἐπ' αὐτοῦ, τὸν ἀπώθει διὰ κτυπήματος διευθυνομένου κατὰ τοῦ ῥύγχους, μεταχειριζόμενος τὸ πῶμα τοῦ καλαθίου ἀντὶ ἀσπίδος.

Ὀλίγον θάρρος εἶχον. Ὁ ὄφιν ἐκεῖνος ἐκράτει τὸ κατώτερον μέρος περιτετυλιγμένον ἐν τῷ καλαθίῳ, ἀνακρινόμενος διὰ προσωπικὴν του ἡσυχίαν, οὐδὲν τὸ ἀναγκάζον αὐτὸν εἰς τοῦτο.

Συνέλαβον τὴν ιδέαν — κίνημα φόβου μοι ἐπέβαλε τὴν ἐλπίδα ταύτην — συνέλαβον τὴν ιδέαν λέγω, ὅτι τὸ ἔρπετόν, ἔχον πιθανῶς τοὺς ὀδόντας ἐκρίζωμένους, ἦτο ἐκτὸς τῆς δυνάμεως τοῦ νὰ κακοποιήσῃ τοὺς θεατάς. Ἀλλ' ὅμως ὁ σὺρ Williams ἀπέκρουσε τὴν σκέψιν μου ταύτην, ὡς οὐσαν τὰ μάλιστα ἐσφαλμένην.

Καθ' ὅν λοιπὸν χρόνον ὁ πρῶτος ὄφιν ἤρχισε τὰς κινήσεις του, ὁ δεῦτερος τερατουργὸς ἤνοιγε τὸ δεῦτερον καλαθίον, καὶ ἐξέθετεν εἰς δεῖγμα ἄλλον ὄφιν μὴ διαφέροντα τοῦ πρώτου, εἰμὴ κατὰ ἡμῖς μέτρον τὸ μᾶκρος. Οὗτος δὲ μόλις εἶδε τὸ φῶς, καὶ πάραυτα ὤρμησεν ἐκτὸς τοῦ καλαθίου ἀναστρέψας αὐτὸ καὶ ἀναπηδήσας δις' ἀλλὰ λαβὼν κτύπημα διὰ τοῦ καλαθίου κατὰ τὸ ῥύγχος του, περιτετυλίχθη ἕνα λάβη νέκν ὀρμήν. Ἡ ἀπειλὴ ἦτο αἰφνίδιος, διὸ, εἰς τὴν θείαν ταύτην, ὁ τερατουργὸς ἔδωκε θορυβώδη καὶ θρηνώδη τονισμὸν εἰς τὸ ἄσμα του, ἐν ᾧ οἱ μουσικοὶ ἐδιπλασίαζον τὴν λαβητοκρουσίαν των. Ἡ παράστασις ἐξηκολούθησεν ἄνευ ἀπευκατίου τινος συμβάντος ἀλλ' ὅτε τέλος ἔλαβε, ἐχρησίσθη νὰ ἐκβάλλωσι τῆς σκηνῆς τὸν δεῦτερον χορευτήν. Ἡ ἐπιχείρησις ἦτο δύσκολος, διαρκέσασα ἐπὶ πέντε λεπτά τῆς ὥρας. Ὁ ὄφιν ἐδείκνυε προφανῆ ἀπέχθειαν διὰ τὸ καλαθίον του. Τέλος, διὰ τῶν ἀπειλῶν, ῥαβδισμῶν καὶ τῆς μουσικῆς, ὁ κοβροκάπελλος

ἀπεράσισεν νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ θεωρείου του ἐξήτασα τὸ μεταχειριζόμενον ὑπ' ἐκείνων τῶν ἐργολάβων (impresarii) μέσον δι' οὐνεσοσυλλεκτοῦς τοὺς καλλιτέχνας των.

Ἀπλούστατον τοῦτο.

Εὐρίσκοντες ὄφιν ψάλλουσι πρὸς αὐτὸν ἄσματι, παρουσιάζουσι σάκκον καὶ τὸν ἐμβάλλουσιν ἐντὸς αὐτοῦ.

Ὁ χορευτὴς ἐναγράφη,

Ἐκτοτε ἐγενόμην μάρτυς τοιαύτης συλλήψεως.

Ἡμέραν τινα, ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ἧ' κατώκουν, γειτνιαζούση πεδίῳ κινημοφώρῳ, ἀληθῆ φωλιῶν ὄψεων, διείδον tirou-lungo ὠραισιότατον ἀναστήματος.

Πάραυτα ἐστειλα ζητῶν γόητα ὄψεων. Ἐλθὼν δ' οὗτος ἐνέβαλε τὸ ἔρπετόν ἐντὸς τοῦ σάκκου ὄνπερ, ἐκ προτέρων, εἶχε προμηθευθῆ.

Ὁφείλω νὰ εἶπω ὅτι ὁ μηχανητιστὴς διπλασιάζει τὸ ῥευστόν του τῇ βοήθειᾳ ῥάβδου μεθ' ἧς ἐτοιμος εἶναι νὰ θραύσῃ τὴν ὄσφιν τοῦ ἔρπετου, κατὰ τὴν σπανιωτάτην περίστασιν, καθ' ἣν τὸ ἔρπετόν φανῆ ἀπειθὲς εἰς τὸν μηχανητισμὸν.

Διελθόντες τὴν νύκτα εἰς τὰ ξενοδοχεῖον, τὴν ἐπαύριον τὴν αὐτὴν ὥραν τῆς προτεραίας ἀνεχωρήσαμεν.

Κατὰ τὴν ἕκτην πρωϊνὴν εὐρίσκόμεθα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Nuera-Ellia.

Ἐξερχόμενοι τῆς Postage, ἐγκατελείψαμεν τὴν λεωφόρον, καὶ μετὰ μιᾶς ὥρας περιουσίαν, ἤρχισαμεν ἀναβαίνοντας τὴν θετικὴν κλυτίδα τῆς ἀλύσεως τῶν ὄρεων, τῆς ἀπαρχοῦσης ἐν τῷ μέσῳ τῆς νήσου ὡς ἡ ῥαχιδία ἀκάνθα ἐπὶ τοῦ ἰχθύος. Εἰς δὲ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν, τουτέστιν ὀκτὼ χιλιάδας πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐκτισται ἡ πόλις τῆς Nuera-Ellia.

Ἡ συνοδεία ἡμῶν, ἧτις, ὡς εἶπον, συνίστατο ἐξ ἑνδεκα λευκῶν καὶ πεντήκοντα ὡς ἔγγιστα μαύρων αἰθιοπῶν ἢ μαλαθάρων, ἐξετείνετο ἀορίστως διότι ἡ ὁδὸς, ἅμα ἐγκαταλείψαμεν τὴν λεωφόρον, ἐστενοῦτο καθ' ἅσον ἐπροχωροῦμεν, ἐτελεύτα δὲ οὐσα τόσοσ μικρά, ὥστε μόλις εἰς ἔριπος ἡδύνατο νὰ διέλθῃ. Ἡ δὲ οἰκονομία αὕτη προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη παραχωρεῖται ὑπὸ τῶν φυτευτῶν, ὧν τὰς φυτείας διαπερᾶ, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ φυτευταὶ ἀγαπῶσι νὰ φυτεύωσιν ὅσον τὸ δυνατόν πλησιέστερον τῶν ὀδοπέδων, τουτέστιν ὅσον τὸ δυνατόν ἐλάχιστον μέρος ν' ἀφήνωσιν ἀφύετον, ὅπερ ὡς ὁδὸς χρησιμεύει

ὅτε ἐγκατελείψαμεν τὰς φυτείας εἰσερχόμεθα εἰς εἶδος λοχμῶν (juncles), ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἀναφαίνονται βράχοι γυμνοί, διακκιόμενοι ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ἔχοντες τὸ χρῶμα τῶν μαύρων μας, ἔπειτα ἐν ἀκαρεῖ, εἰσῆλθομεν εἰς ἀπέραντα δάση ἐκ κορυφῶν καὶ σιδηροξύλων, καὶ αἱ μὲν κόρυφοι ἐκίνοῦν τὰς μεγαλοπρεπεῖς κορυφὰς των εἰς ὕψος ἑκατὸν ποδῶν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀνέλισσον τὰ δεκαπέντε ποδῶν μᾶκρους καὶ πέντε πλάτους φύλλα των, ὡς οἱ φοίνικες καὶ αἱ ἀλόαι, τὰ δὲ σιδηροξύλα ἀνεδείκνυσον τὰ κλαδιά των τὰ καθαρῶς ἐρυθρὰ, τουτέστιν αἱματόχρωμα, ἐπὶ τοῦ ὑποπρασίνου τῶν ἄλλων δένδρων.

Σπανιώτατα εἶδον ὠραιότεραν ὁδὸν ταύτης.

Κατόπιν ταύτης, τῆς οὕτως εἰπεῖν ὁσέως, ἀφίχθημεν εἰς δασώδη λόφον ἢ μᾶλλον ἐν τὸ πῦρ ἤδη ἀραιώνεν. Εἶχε δὲ τεθῆ τὸ πῦρ ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καλλιστεῖται ὁ λόφος καὶ ἐξετέλει θαυμασίως τὸν προορισμὸν του. Ὄψοιαν θέλωσι νὰ κάσωσι, καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ καταστήσῃσι καλλιστεῖσιν μέρος τι γῆς, προνίζουσι τὰ δένδρα δύο πόδας ἄνω τῆς γῆς, ἀφίνουσι ταῦτα νὰ ξηρανθῶσιν ἐπὶ ἕνα ἢ δύο μῆνας ὑπὸ τῆς καυσιτικῆς ἐνεργείας τοῦ ἡλίου, εἶτα πλησιάζουσι πυρίον εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα κλάον, καὶ μία, δύο, τρεῖς, δέκα λεῦγαί γῆς ἐκκαίονται ὡς βόλος πουντζίου.

Ἡ ὁδὸς λοιπὸν ἐλευθέρα, καὶ, ὡς διερχόμενοι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν οἱ Ἑβραῖοι διήρχοντο ἀνά μέσον δύο τειχῶν, οὕτω καὶ ἡμεῖς διερχόμεθα μεταξύ δύο πυριφλεγῶν κυμάτων.

Ἡναγκάσθημεν καλπάζοντες νὰ προχωρήσωμεν, ἄλλως ὁ κάσωσιν ἤθελεν εἶσθαι ἀνυπόφορος, καὶ ἠθέλομεν φθάσει εἰς τὸ ἀντίπεραν μέρος, ἂν ὄχι ἐψημένοι, τοῦλάχιστον βεβρασμένοι.

Προσελάζοντες δὲ τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἦν ἀνεβαίνομεν, τὴν σχηματίζουσαν τὸν ὑψηλότερον τοῖχον ἐκείνης τῆς ἀλύσεως τῶν ὄρεων τῆς διασχίζουσης τὴν νῆσον, προσεῖδομεν πάραυτα πύθηνον διαπερῶντα τὴν ὁδόν, εἶτα δύο, ἔπειτα τρεῖς, ἀκολούθως τέσσαρας, κατόπιν δὲ πάλιν δέκα, καὶ ἐν τέλει ὀλόκληρον ἀγέλην ἀναδίδουσαν γοερὰς φωνὰς, φεύγουσαν τὴν πυρκαϊάν καὶ πηδῶσαν διὰ τῶν ἐψημένων ποδῶν ἀπὸ κλάδον εἰς κλάδον δένδρου.

Ἐρρίψα βολὴν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγέλης ἐκείνης, καὶ πάραυτα φωναὶ διαπερατικώτεραι ἐκεί-

νων ἄς ἠκούσαμεν μοι ἀγνωστοποίησαν ὅτι προσέβαλον τινὰ ἐκείνων τῶν πηδητῶν.

Τῇ στιγμῇ οἱ Koulis ἡμῶν ὤρμησαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπνοῦ.

— Στάσου! τί εἶναι οἱ Koulis;

— Koulis ὀνομάζονται οἱ μαλαθάραι δοῦλοι οἱ ἐργαζόμενοι τὴν γῆν ἢ μισθούμενοι ὡς ἀγοφόροι.

— Τέλος ἰδοῦ με πληροφορημένον.

— Οἱ Koulis ἡμῶν, λοιπὸν, ὤρμησαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καπνοῦ, θέσαντες εἰς φυγὴν τὴν ἀγέλην ἅπασαν, ἧτις εἶχε σταθῆ καὶ ἐπήδα περὶ τὸν πληρωθέντα, ὡς ἰνδικοὶ ἀλεκτρούνης ἐπὶ κεκαυμένης πλακῆς, καὶ μετέφερον τὸ δύστηνον ζῶον.

Ἐάν ποτε ἐλυπήθην βολὴν, εἶναι ἐκείνη. Ἔσχον τὴν ἀτυχίαν νὰ φρονέσω εἰς μονομαχίαν δύο ἢ τρεῖς ἀνδρας· ἡ ἀδιαφορία μου δὲ διὰ τοὺς ἀποθανόντας ἀντιπάλους μου προέρχεται ἐκ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν ἐνεποίησεν ἐπ' ἐμοὶ ἡ ἀγωνία τῆς γελοιογραφίας ταύτης τοῦ ἀνθρώπου, ἐπονομαζομένης πίθηξ· ὁ πληγωμένος μου εἶχε τοὺς δύο ὀπισθίους μηρούς διαπερασμένους καὶ τετραυμένους ὑπὸ τῆς βολῆς μου. Ὡς δ' ἐκ τούτου ἡ πληγὴ ἦτο θανατηφόρος, καὶ δὲν ὑπῆρχε μέσον σωτηρίας· καὶ λοιπὸν οὐδεὶς ἡμῶν ἔσχε τὸ θάρρος ν' ἀποτελειώσῃ τὸ δυστυχὲς ζῶον, ὡς φρονέει τις ἄλλοτε λαγῶν, οὐδ' ἐγὼ αὐτὸς πλειότερον τῶν ἄλλων, καὶ ἐν τούτοις, δὲν εἶμαι τόσοσ πολὺ εὐαίσθητος. Εἰς ἐκ τῶν Koulis, ἐπὶ τῇ προσταγῇ ἡμῶν, ἐξελέξατο τὸ ἦττον κατακαὲν μέρος τοῦ λόφου, καὶ ἐκεῖ μετέφερε τὸν πληρωθέντα.

Οἱ δὲ φίλοι τοῦ δυστήνου ζῶου — ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πίθηκος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου — οὐδόλως ἀπεμακρόνησαν τοῦ πίθηκος, μεθ' ὅσα καὶ ἂν συνέβησαν, ἀλλὰ προσεπάθον νὰ τὸν βοηθήσωσι· δύο προσέδραμον παρευθὺς περὶ αὐτοῦ, ὑποδεχόμενοι αὐτὸν διὰ παντοίων σχημάτων εὐχαριστήσεως ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ, καὶ λύπης ἐπὶ τῇ δυστυχίᾳ του.

Ταχέως ἀπεμακρόνημεν ἐκείνης τῆς οἰκογενειακῆς σκηνῆς. Πιθανὸν νὰ λαθῇ, τῶν μαύρων ἡμῶν διατεινομένων, ὅτι οἱ πίθηκες ἔχουσι ἐξαιρετοῦς ἰατρούς.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, δυνατόν ἢ φιλαυτίαν ἡμῶν νὰ σφάλῃ λέγουσα ὅτι ὁ πίθηξ εἶναι ἡ γελοιογραφία τοῦ ἀνθρώπου, ὅψοιαν τοῦναντίον, δ

άνθρωπος μάλλον δύναται, να είναι η γελειογραφία του πίθηκος.

(Ἐπεται ἡ συνέχεια).

Γ. Ι. ΠΑΠΗΑΖΟΓΛΟΥ.

ΤΟ ΑΙΔΙΝΟΝ ἌΣΜΑ ΤΗΣ ΙΤΕΑΣ. (1)

(ΔΙΗΓΗΜΑ.)

IV.

Ἐπανελάθωμεν εἰς τὸν Μάξιμον.

Εἶπομεν ὅτι ἡ θεὰ τῆς Βαλερίας προῦξένησεν ἐπ' αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἐπὶ τοῦ Ραυμόνδου ἐντόπωσιν ζωηράν, βαθεῖαν καὶ ἀπρόοπτον. Ἄλλ' ὁ ἔρωσ παρὰ τῷ Μαξίμῳ ὤφειλε φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ λάβῃ τὸ χρώμα τοῦ ἀγρίου χαρακτῆρός του. Ἐνθυμούμεθα ὅτι τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Βρουνέλλης ἐώρταζε τὴν ἐπιστροφήν τῆς ἀνεψιάς του, γεγονὸς μικρὰς σπαυδαϊότητος ἐξήρκεσεν ὅπως διεγείρῃ τὴν τρικυμίαν τῆς ζηλοτυπίας ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ὀρηκτικοῦ νεανίου. Τότε, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκόν του ἐν καταστάσει σφοδρᾶς ἀπελπισίας. Ἡ ψυχρότης τοῦ ἀέρος κατὰ τὸν δρόμον δὲν ἐπέτυχεν νὰ διασκεδάσῃ τὴν ταραχὴν τῶν αἰσθησέων του· δι' ὅπερ κατακλίθη πυρέσσων.

Τὴν ἐπιούσαν ἠγέρθη μάλλον ἥσυχος, διότι ὁ ὕπνος εἶχε καταπραῦνει τὸ αἷμά του καὶ ἀναπαύσει τὸ πνευμά του. Ἦρχισε νὰ σκέπτηται, αἰσχυρόμενος διὰ τὴν διαγωγὴν του τῆς προτεραίας. Πρῶτον ἤδη ἀπ' οὗτου ἐγνώρισε τὸν Ραυμόνδον ἀπεχωρισθῆ ἀπ' αὐτοῦ χωρὶς νὰ τοῦ σφίγγῃ τὴν χεῖρα, καὶ τρέφω ἐν τῇ καρδίᾳ του αἰσθημα δυσπιστίας καὶ ὀργῆς κατ' αὐτοῦ.

Ἦθθεν προήρχετο αὐτὴ ἡ ὀργὴ καὶ αὐτὴ ἡ δυσπιστία; Διότι ἡ μουσικὴ τοῦ Ραυμόνδου, πλήρης γλυκύτητος καὶ τρυφερότητος, συνεκίνησεν ἄκακον καὶ ζωηρὰν νεανίδα. Ὅποια ἀνοησία! Εἰς ἀνὴρ καὶ μίαν γυνῆ δὲν δύναται λοιπὸν ἐν τῇ μουσικῇ νὰ ἁμοφρονήσῃ χωρὶς νὰ ἐρωτευθῶσιν!

Ὅταν ὁ Μάξιμος ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βρουνέλλου κατὰ τὴν διωρισμένην τῶν μαθημάτων ὥραν, ἡ γαλήνη εἶχε σχεδὸν ἐπανελάθει βαθμηδὸν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὸ πρόσωπόν του· κατευθύνθη λοιπὸν πρῶτος πρὸς τὸν Ραυμόνδον καὶ τῷ ἔτεινε τὴν χεῖρα. Χεῖρ ὅμως δι-

δομένη εἰς ἓνα ἀντίπαλον, ἔστω καὶ ἂν ἦ οὗτος δυστυχῆς, ποτὲ δὲν εἶνε εὐκρινής. Ὁ Ραυμόνδος παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως τὸ συνσταλμένον καὶ ἐπιπεφυλαγμένον ἦθος τοῦ φίλου του καὶ ἠθέλησε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ.

— Μάξιμε, εἶσαι ἀδιάθετος ἢ εἶσαι λυπημένος;

— Ἐχω τὸ πνεῦμα εὐχαριστημένον, καὶ εἶμαι ἀξιόλογα. Πόθεν σοῦ κατέβη ἡ ἐρώτησις αὕτη;

— Ἄγνοῶ, ἀλλὰ μοι ἐφάνη ὅτι τὸ βλέμμα σου ἦτο κατηφές καὶ ἡ χεῖρ σου ἦτο ψυχρὰ εἰς τὴν ἰδικήν μου.

— Ὀνειρεύεσαι! . . . τοῦλάχιστον, προσέθηκέν ὁ Μάξιμος μετὰ βεβαιωμένου γέλωτος, ἴσως σὺ διατελεῖς ὑπὸ τὸ κράτος χαρᾶς τινος, ἥτις φωτίζει τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἢ θερμοῦ τινος συλλογισμοῦ, ὅστις σοὶ φέρει συμφόρησιν αἵματος, καὶ βλέπεις ἐμὲ κατηφῆ.

Ὁ Ραυμόνδος δὲν ἀπάντησεν εἰς τὸν πονηρὸν τοῦτον σαρκασμὸν τοῦ φίλου του, ἀλλ' ἐδυσσαρεστήθη διὰ τὸν πικρὸν τόνον αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μαθήματος οἱ δύο νέοι μάλιστα ἀντήλλαζον λέξεις τινὰς, καὶ ὅταν ἐτελείωσεν ὁ Ραυμόνδος δὲν ὠδήγησε τὸν Μάξιμον εἰς τὴν θύραν, ὅπως συνήθως ἐπραττεν· ἐκεῖνος δ' ἔπεσεν εἰς πυρετώδη κατάστασιν, διότι ἰδίως δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὴν Βαλερίαν. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ τὰς ἐπομένους ἡμέρας.

Ἐὰν ὁ Μάξιμος ἐσκέπτετο ἀπαθέστερον ἤθελεν ἐννοῆσαι ὅτι ἡ θέσις τῆς Βαλερίας δὲν ἦτο μεταξὺ μαθητῶν τῶν ὁποίων ὁ πρεσβύτερος μάλιστα ἦγε τὸ εἰκοστὸν τέταρτον καὶ ὁ νεώτερος τὸ δέκατον ὄγδοον τῆς ἡλικίας του ἔτος. Ἀλλὰ τίς τῶν ἐρωτευμένων κρίνει ἀπαθῶς καὶ μάλιστα τῶν ἐρωτευμένων τῶν ἐχόντων τὸν χαρακτῆρα τοῦ Μαξίμου.

Ἐν τῇ αὐξοῦσῃ αὐτοῦ ἀπελπισίᾳ ὁ Μάξιμος ἀντὶ ν' ἀποδώσῃ τὴν μὴ ἐμφάνισιν τῆς νεανίδος εἰς τὴν τύχην ἢ εἰς πρόβλεψιν ἔννομον τοῦ φρονίμου κηδεμόνος τῆς, ἐκεῖνος ἐπλαττεν εἰς τὸ πνευμά του χιλίας χιμαίρας, φρονῶν ὅτι συμμάχια ἐχθρική συνωμολογήθη κατ' αὐτοῦ, ἥς μέλη ἦσαν ἡ Βαλερία, ὁ Ραυμόνδος καὶ ὁ Βρουνέλλης, τοῦ οὐρανοῦ συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ διαβόλου. Δύο δὲ πράγματα ἐπασχον οὐσιωδῶς ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τοῦ Μαξίμου, ἡ ὑγεία του καὶ ἡ πρὸς τὴν μουσικὴν διάθεσις του.

Ἐν διαστήματι ὀλιγωτέρῳ τῶν δύο μηνῶν εἶχε καταστῆ ἰσχνὸς καὶ ὠχρὸς ὡς σκελετός· τὸ χαλκὸχρουν τοῦ προσώπου του ἐδείκνυε τὰ αἰσ-

θήματα ἅτινα τὸν ἐβασάνιζον. Ἐπηύξησαν δὲ τὴν οἰκτράν ταύτην κατάστασιν τοῦ συμπτώσεως τινος, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Βαλερία ἦτο τὸ κύριον πρόσωπον. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἀπάντησας αὐτὴν καθ' ὁδὸν τὴν ἐπλησίασεν, ὡς ἵνα πληροφορηθῇ περὶ τῆς ὑγείας τοῦ Βρουνέλλου· καὶ ἀπήντησε μὲν ἐκείνη εὐγενῶς, ἀλλὰ προσποιηθεῖσα ὅτι εἶχε κατεπεύγουσαν ἐργασίαν, ἀπῆλθε ταχέως. Ἄλλοτε πάλιν ἐπέτυχεν νὰ χορεύσῃ δις τὸ αὐτὸ ἔσπερας εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κ. Βρουνέλλου μετὰ τῆς Βαλερίας, χωρὶς ἐκείνη ν' ἀποστῇ τῆς ψυχρᾶς αὐτῆς τυπικότητος. Ταῦτα ἐπηύξησαν τὴν δόσιν τοῦ δηλητηρίου εἰς τὰς φλέβας τοῦ Μαξίμου χωρὶς τινος ὠφελείας.

Ἀπρόοπτόν τι ὅμως γεγονός ἐπέβη κατέδειξε εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ὅλας τὰς οὐρανιας λάμψεις τοῦ θριάμβου.

V.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς ἐσπέρας καθ' ἣν ἡ σφοδρὰ ἐπιτίμησις τοῦ Βρουνέλλου κατὰ τοῦ γάμου τῶν τεχνιτῶν ἐκράτησεν εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Ραυμόνδου τὴν ἐτοίμην ἵνα ἐκφύγῃ ὁμολογίαν, ὁ Μάξιμος εὐρίσκατο ἐκτάκτως πῶς εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ μαθήματος ἔνθα ἐγύμναζε τοὺς συντρόφους του. Κατὰ πρῶτον ἤδη μετὰ ὀκτῶ ἡμερῶν ἀπουσίαν ἐφαίνετο.

Ὁ Βρουνέλλης παρετήρησε μετὰ ζωηρᾶς θλίψεως τὴν οἰκτράν μεταβολὴν ἥτις ἐπῆλθεν εἰς τὴν διαγωγὴν ἑνὸς τῶν μάλλον εὐνοουμένων μαθητῶν του, καθόσον ἡ ἀμέλεια καὶ αἱ ἀπουσίαι τοῦ Μαξίμου ἀνέτρεπον τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ περὶ τοῦ μέλλοντός του. Ὅπως ἀναζωπυρήσῃ ἐν αὐτῷ τὸ ἱερὸν πῦρ, ὁ ἀξίος διδάσκαλος προσεπάθησεν ἀλληλοδιαδόχως τοῦτο ὅτε μὲν φιλοτιμῶν, ὅτε δὲ ἐπιπλήττων, ἀλλ' ὅλαι του αἱ προσπάθειαι ἐναυαγήσαν. Ἐθλίβετο λοιπὸν διὰ τοῦτο καιρίως, ἐπὶ τοσοῦτῳ μάλλον, ἐφ' ὅσον ἐβλεπε ματαινόμενον βαθμηδὸν τὸν τοσοῦτον εὐρωστον ἄλλοτε νέον ἐκεῖνον.

Βλέπων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ προῶως ἐρρυτιδωμένον, τοὺς ὀφθαλμούς κοιλαινομένους, τὸ βῆμά του ἀσταθές καὶ τὴν φυσιογνωμίαν του ὑπὲρ ποτε περίλυπον, συνεκινεῖτο βαθῶς τὴν καρδίαν, καθόσον ὁ Βρουνέλλης ἠγάπα τοὺς μαθητάς του ὡς εἰ ἦσαν τέκνα του· ὥστε ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ μάθημα, ἀναχωρούντων τῶν μαθητῶν, εἶπε πρὸς τὸν Μάξιμον·

— Ἐγὼ νὰ σοὶ εἶπω σπουδαῖόν τι.

Ὁ νεανίας προσηθάνθη νέως ἐπιτιμήσεως, καὶ ἔδειξε διὰ χειρονομίας ἀνυπομόνου ὅτι δὲν ἦτο τόσῳ εὐδιάθετος νὰ δεχθῇ αὐτάς· ἀλλ' ὁ Βρουνέλλης χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν χειρονομίαν ταύτην, ἐξηκολούθησε μὲ τὸν ἀπότομον καὶ εἰς τὴν πρωτοτυπίαν αὐτοῦ ἄριστα ἀρμόζοντα τόνον του.

— Ἀπὸ πότε ἠρνήθης τὴν ἐμπιστοσύνην σου εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι σὲ ἀγαπῶσι περισσότερο;

Ὁ Μάξιμος παρετήρησε τὸν Βρουνέλλην μὲ ὄσφορος τεταραγμένον καὶ ἐγένετο καταπόρφυρος.

— Σὰς ὀρκίζομαι, φίλτατε διδάσκαλε. . .

Τί θὰ μοι ὀρκισθῆς; διέκοψεν ὁ Βρουνέλλης. Νομίζεις δὲ ὅτι εἶμαι τυφλός; Τὸ πρόσωπόν σου ἐρρυτιδώθη, τὸ σῶμά σου ἐμαράνθη καὶ μόλις κρατεῖσαι εἰς τὰς πόδας σου. Δὲν ἔχεις ἄλλο παρὰ τὴν πνοὴν, καὶ λέγεις ὅτι δὲν ἔχεις τίποτε νὰ μοι εἴπῃς; Εὐγες! Μόνον τὸ ἠθικὸν ὅταν πάσχῃ δύναται νὰ καταντήσῃ τὸν ἄνθρωπον τοιοῦτοτρόπως. Μάξιμε, πάσχεις τι τὸ ὅποιον σὲ κατατῆκει;

Ὁ νέος ἐφρικίασε.

— Μήπως ἡ κραιπάλη; μήπως τὸ παίγιον; ἠρώτησεν ὁ γέρον. Ἄνοιξέ μοι τὴν καρδίαν σου· γνωρίζεις ὅτι σὲ ἀγαπῶ, ὥστε θὰ σὲ ἐπιπλήξω μετὰ πραότητος, θὰ σοὶ δώσω συμβουλὰς, θὰ σ' ἐνθαρρύνω.

— Ἀπατάσθε, διδάσκαλε, ἀπεκρίθη ὁ Μάξιμος· διάγω βίον κκολληρικὸν καὶ ἀποστρέφομαι τὰ παίγνια.

— Τί ἔχεις λοιπὸν τότε; Μήπως ἔχεις καμμίαν φιλοδοξίαν παράλογον ἢ καμμίαν ἀνυπομονησίαν ἴσῃν μὲ τὴν φιλοδοξίαν σου; Μήπως ὀργίζεσαι καὶ ἀγανακτεῖς διότι εἰς τὴν ἡλικίαν σου δὲν ὑπερέβης ὅλους τοὺς παρελθόντας, ἐνεστῶτας καὶ μέλλοντας τεχνίτας, καὶ ἀντὶ νὰ διπλασιάσῃς προσπάθειαν ὅπως αὐξήσῃς τὸ πεδῖον τῶν κατακτήσεών σου, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ καταποντίζεσαι ἐν αὐτῇ;

Μετὰ ταῦτα δραξάμενος τῶν χειρῶν τοῦ Μαξίμου καὶ σφίγγας αὐτάς περιπαθῶς εἰς τὰς ἰδικὰς του,

— Δυστυχῆς παιδίον, εἶπεν. Ὅλοι οἱ μεγάλοι τεχνίται ἐπαθον τὰ αὐτὰ εἰς τὴν ζωὴν των. Διὰ νὰ ὑπερβῇ λοιπὸν κἀνεὶς τὰς δυσχερείας, πρέπει νὰ κταβάλλῃ προσπάθειαι ἀνηκούστους. Καὶ σὺ

θὰ θριαμβεύσης, ἔσο βέβαιος, θὰ σὲ βοηθήσω, Μάξιμε, θὰ σὲ βοηθήσω.

— Ἀγαπητὲ διδάσκαλε, καὶ πάλιν ἀπατάσθε.

— Ἀπατώμαι; Ἐπεθύμουν νὰ σὲ θεραπεύσω, ἀλλὰ τὰ αἰνίγματα εἶνε ἀνίατα.

Ἡ παρίστασις ἦτο ἀρίστη διὰ τὸν Μάξιμον, ὥστε νὰ μὴ τὴν ἀφήσῃ νὰ τοῦ διαφύγῃ.

— Διδάσκαλε, εἶπε μὲ φωνὴν ὑπὲρ τὸ σύνθετος θειλὴν, μόνη ἡ κραιπάλη, τὸ παίγιον καὶ ἡ ἀποθάρρυνσις δύνανται νὰ ἐπηρεάσωσι τὴν καρδίαν μας; Ἀ! τὴν καταλαμβάνω ὅτι εἶχετε δίκαιον ὅταν μᾶς ἐλέγετε ὅτι δὲν ἐγνωρίζατέ ποτε τὴν δύναμιν τοῦ ἔρωτος.

— Ἀνόητε, ἀγαπᾶς!

Ὁ ἀγαθὸς Βρουνέλλης ἐμελλεν ἴσως νὰ ἐπαναρχίῃ καὶ κατὰ τοῦ Μαξίμου, τὰ αὐτὰ ὅσα εἶπε καὶ πρὸς τὸν Ραῦμόνδον, ἀλλὰ βίψας τὰ βλέμματα ἐπὶ τοσοῦτων ὀρατῶν ἰχνῶν τῆς δυνάμεως τοῦ αἰσθήματος ὅπερ κατεκυρίευσεν τὸν νεανίαν, ἐνόησεν ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ θὰ ἔμενον ἄνευ ἀπογελέσματος, καὶ ἐτήρησεν ἐπὶ τινα χρόνον σιγὴν, οὐχὶ χωρὶς νὰ ἐκφέρῃ στεναγμούς ἐκτεταμένους, ἐν οἷς ἀπεικονίζετο ἡ θλίψις του. Τέλος ὑψώσας τὴν κεφαλὴν ὑπέλαθε.

— Σὲ νομίζω τῶ ὄντι ἀθεράπευτον, δυστυχῆ μου φίλε, καὶ σὲ θεωρῶ ὡς ἄνθρωπον πλέον νεκρὸν εἰς τὴν μουσικὴν ἄλλ' ἂν ἀπελπίζωμαι περὶ σοῦ ὡς μουσικοῦ, δὲν εἶνε αὐτὸς λόγος δι' ἂν νὰ μὴ ἔλθω εἰς βοήθειάν σου. Ἄς ἴδωμεν, ἀγαπητὲ Μάξιμε, χωρὶς δυσπιστίας, καὶ ἔσο βέβαιος ὅτι θὰ πράξω διὰ σὲ πᾶν ὅ,τι δύναμαι.

— Δύνασθε πολὺ, δύνασθε τὸ πᾶν...

— Ἀ! δόξα τῷ θεῷ, μήπως πρόκειται περὶ... Πρὶν δ' ἢ προφέρῃ ἔτι τὸ ὄνομα τῆς Βαλερίας, μία κλίσις τῆς κεφαλῆς τοῦ Μαξίμου τῷ ἀπεκρίθη καί.

— Διάβολε! διάβολε! εἶπεν ὁ Βρουνέλλης τρίτων τὴν κεφαλὴν, καὶ μετὰ τινος στιγμῆς προσέθηκεν,

— Ἄς μὴ κάμνωμεν λόγον περὶ τῆς μητρικῆς σου περιουσίας, διότι σὺ ἔχεις ἰδίαν πρόσodon.

— Δύο χιλιάδων φράγκων περίπου.

— Ἐγὼ δύναμαι νὰ δώσω εἰς τὴν Βαλερίαν προικὰ εἴκοσι χιλιάδων φράγκων, ἤτοι τὸ ὅλον πρόσodon τριῶν χιλιάδων φράγκων περίπου. Καὶ ὅμως μὲ τὸ πᾶν τοῦτο δὲν εἶνε πλούσιος κανεὶς.

Νέκ σιωπῇ, νέκ μελέτη τοῦ Βρουνέλλη ἐπῆλθε τέλος ὑπέλαθε.

— Δὲν ἐσυνείθισα δύο τὸρὰ μῆνας εἰς τὴν συντροφίαν τῆς ἀνεψίας μου διὰ νὰ τὴν χάσω.

— Νὰ τὴν χάσητε! διέκοψε ζωηρῶς ὁ Μάξιμος. Ὁ θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ.

— Ἦως! ἡ Βαλερία καὶ σὺ δὲν θὰ μ' ἐγκαταλίπητε! θὰ μείνω μαζύ σας ἐνὸς ζω;... Ἀπαιτῶ τοῦτο νὰ γραφῇ εἰς τὸ συμβόλαιον.

Ὁ νεανίας παραφερθεὶς ἐβρίθη εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Βρουνέλλη.

— Θεῖ μου! πάτερ μου!

— Καὶ διδάσκαλέ σου! πάντοτε διδάσκαλέ σου. Ἀ! λειποτάκτα, θέλεις νὰ παραιτήσης τὴν μουσικὴν διότι πρόκειται νὰ νομφευθῆς. Ἐπεσεσ μεταξὺ ἐνὸς θείου τεχνίτου καὶ μιᾶς ἀνεψίας ἣτις δὲν ἀξίζει ὀλιγώτερον. Ὅταν μείνω μαζύ σας καὶ σὲ κρατῶ ὑπὸ τὴν χεῖρά μου, τότε βλέπομεν ἂν σὲ ἀφήσω νὰ λειποτακτῆς, θὰ σὲ ἀφήσω ἕνα μῆνα νὰ γευθῆς τὴν συζυγικὴν τέρψιν, καὶ μετὰ ταῦτα θέλοντα καὶ μὴ θὰ σὲ ἐπαναφέρω εἰς τὸ βιβλίον.

Ὁ Μάξιμος λαβὼν ἄδειαν ἵνα ἀπέλθῃ ἀπὸ τὸν Βρουνέλλη, ὅστις τὸν ἐπροσκάλεσε τὴν ἐπιούσαν εἰς τὸ γεῦμα, μετέβαλεν ἀμέσως φυσιογνωμίαν. Ἐφερε τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ, τὸ χρῶμά του εἶχεν ἐπανεέλθει, τὸ αἷμά του ἔβρεε ζωηρῶς εἰς τὰς φλέβας του, τὰ τέως ὠχρὰ χεῖλη του ἤρξαντο νὰ γελῶσι, τὸ βᾶδιμά του ἀνέλαβε τὴν προτέραν του σταθερότητα, ἐν ἐνὶ λόγῳ μεταμορφώθη καθ' ὀλόκληριαν.

Εἰς τὸν ἀντιθάλαμον ἀπήντησε τὸν Ραῦμόνδον, καὶ ἐπειδὴ ἡ εὐδαιμονία εἶνε ἀδύνατον νὰ κρατηθῇ μυστικῇ, ἔτρεξεν ἐμπροσθεν τοῦ φίλου του, ὃν τοσοῦτον εἶχε παραμελήσει.

— Ἐσφαλον πολὺ, Ραῦμόνδε, τῷ εἶπε, συγχώρησόν με.

— Ἐπανέρχεσαι πρὸς ἐμὲ Μάξιμε, τὸ πᾶν ἐλησημονήθη; Καὶ ἀμφοτέροι περιεπτύχθησαν ἀλλήλους περιπαθῶς.

— Ἀ! ἐνέκραξεν ὁ Μάξιμος, πόσον ἀπὸ δύο μηνῶν ὑπέφερον ἔχασα τὸ λογικόν, χάρις τῷ θεῷ δὲ τὸρὰ τὸ ἀνεῦρον, ὦ! τὸρὰ πιστεύω εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Μακρὰν οἱ κακοὶ διαλογισμοί, αἷ σκιώδεις εἰκόνες τῶν δυστυχῶν μου ἡμερῶν. Τί δύναται νὰ φοβηθῇ τις ὅταν ὁ θεὸς τῷ δίδῃ φίλον ὡς τὸν Ραῦμόνδον, σύζυγον ὡς τὴν Βαλερίαν;

— Τὴν Βαλερίαν! ἀνέκραξεν ὁ Ραῦμόνδος ἐκπλαγείς.

Ὁ Μάξιμος ἐν τῇ παραφορᾷ του ἐξηκολούθησε,

— Φίλε, σύγχαίρε με, ἔχω τὸν λόγον τοῦ θείου.

Ὁ Ραῦμόνδος ὠχρίασεν, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου καὶ ἔλαβε τὴν κεφαλὴν μὲ τὰς δύο του χεῖρας.

— Ἀ! δυστυχῆ!... δυστυχῆ!...

Αἱ ἐπιφωνήσεις αὗται διακοπέσκει ὑπὸ στεναγμῶν ἀνέμνησαν εἰς τὸν Μάξιμον τὴν πραγματικότητα.

— Ποῦ εἶχον τὸν νοῦν; ἐσκέφθη ἀπομακρυνόμενος. Ὁ Ραῦμόνδος εἶνε ἀντίπαλός μου οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ ἡμῶν προσέγγισης.

VI.

Ὁ Βρουνέλλης, μακρυνθεὶς τοῦ Μαξίμου, διηυθύνθη πρὸς τὸ δωμάτιον τῆς ἀνεψίας του, καὶ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ μὲ πρόσωπον βραδινόν καὶ τοὺς βραχίονας ἀνοικτούς.

— Βαλερία, ἐφώνησεν, ἐναγκαλισθί με.

— Ἐξ ὄλης καρδίας, ἀπήντησεν ἀτμένως τρέχουσα πρὸς τὸν θεῖόν της καὶ ἀσπαζομένη αὐτόν.

— Καὶ εὐχαριστήσόν μοι, προσέθηκεν ὁ γέρον.

Σοὶ φέρω μίαν εἰδήσιν καλὴν.

— Μίαν εἰδήσιν καλὴν, ἀγαπητὲ θεῖς;

— Ναί... ὁ δυστυχῆς ἦτον εἰς μίαν κατάστασιν ἀξιολύπτου... καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ μάρμαρον. Ἀπὸ ἐρώτησιν εἰς ἀπόκρισιν καὶ ἀπὸ ἀποκρίσιν εἰς ἐρώτησιν δὲν γνωρίζω ποῦ κατατᾶ κάνας καὶ ἰδίως ὅταν ἔχη εὐαίσθητον καρδίαν. Ἡ εὐαίσθησις εἶνε πυρετὸς σφοδρότατος... ἐν τούτοις ὑπέκυψα μὲ ὄλην μου τὴν αὐστηρότητα καὶ συγκατένευσα.

— Εἰς τί; ἠρώτησεν ἡ Βαλερία βίψασα ἐπὶ τοῦ θείου της βλέμμα ἐκθαμβῶν καὶ περιεργόν.

— Τὸρὰ δὲ μᾶς κάμνετε ὅτι δὲν ἐννοεῖς. Σὲ εἰδοποιῶ μόνον ὅτι ἔθεσα τὰς βάσεις νὰ μὴ χωρισθῶμεν.

Ἡ οἰκία εἶνε ἀρκούντως μεγάλη διὰ δύο οἰκογενεῖας, καὶ τίποτε δὲν θ' ἀλλάξωμεν εἰμὴ τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς ἀνεψιοῦ, καὶ ἀντὶ νὰ σὲ ὀνομάζω δεσποσύνην, θὰ σὲ ὀνομάζω πλέον κυρίαν.

Ἡ Βαλερία ἐπήδησεν ἐκ χαρᾶς καὶ ἠσπάσθη μετὰ παραφορᾶς τὸν θεῖόν της.

— Ἀγαπητὲ θεῖς, εἶπεν ἡ νεανὶς σφίγγουσα τὰς χεῖρας τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος, ἂν ἐγνωρίζετε πόσον σὰς ἀγαπῶ ἀλλὰ πῶς εἶχε τὸ θάρρος νὰ σὰς παρουσιάσῃ τὸ ζήτημα μόνος;

— Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοφροσύνην καὶ μήπως εἶμαι κἀνὲν φοβητράν;

— Ὅχι δὲ, ἀλλὰ μεθ' ὅσα τῷ εἶπατε χθὲς τὸ

ἐσπέρας... διότι χθὲς τὸ ἐσπέρας προσεφέρθη ἡ εὐκαιρία καὶ ἠθέλατε μάθει τὰ πάντα ὅταν αἴφνης ὠμίλησατε κατὰ τοῦ γάμου τόσον αὐστηρῶς, ὥστε καὶ ἐγὼ ἔμεινα σιωπηλός. Φαίνεται ὅτι τὴν νύκτα συνῆλθεν ἐκ τοῦ τρόμου του, ὥστε δι' αὐτὸ μὲ βλέπετε τόσον ἐκπλαγῆ ὅσον καὶ εὐχαριστημένον διότι δὲν ἐπερίμενα τὸ τοιοῦτο;

— Τί κάθησαι καὶ μοὶ λέγεις; ἐγὼ ὠμίλησα τοῦ Μαξίμου χθὲς;

— Ὅχι τοῦ Μαξίμου, θεῖς μου, ἀλλὰ τοῦ Ραῦμόνδου.

— Ἡ σὺ εἶσαι τρελὴ ἢ ἐγὼ. Καὶ τί σχέσιν ἔχει ὁ Ραῦμόνδος μὲ τὸ προκείμενον.

Ἡ Βαλερία ἠτένισε ζωηρῶς τὸν Βρουνέλλην καὶ ἡ φυσιογνωμία της ἔλαβεν ὕψος τῆς μεγαλειότητος δυσταρεσκείας.

— Ἀ! Θεῖ μου, ἀνέκραξε, τίνας λοιπὸν θὰ γείνω σύζυγος...

— Τοῦ Μαξίμου, διάβολε, τοῦ Μαξίμου εἰς τὸν ὅποιον ὑπεσχεθῆν.

— Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι φρικτόν... ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἀγαπῶ τὸν Μάξιμον, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ γείνω γυνὴ του, διότι ἀγαπῶ ἄλλον.

Καὶ δάκρυα θαλερὰ ἔβρεξαν τὰς αἰσινιδίως καταστάσας ὠχρὰς παρεῖας τῆς Βαλερίας.

— Καὶ ὁ ἄλλος αὐτός, εἶνε ὁ Ραῦμόνδος; ὑπέλαβεν ὁ Βρουνέλλης ἔτοιμος νὰ ἐκραγῇ εἰς ὕβρεις, ἀλλὰ συγκινήθη ἐκ τῶν δακρυῶν τῆς ἀνεψίας του ὑπέλαθε.

— Μήπως ἐγὼ, δεσποσύνη, εἶμαι παίγιον τὸ ὅποιον στρέφει τις κατ' ἀρέσκειαν; Ὅταν κἀνεὶς δὲν θέλῃ τίποτε, τὸ λέγει προηγουμένως.

Ἡ Βαλερία ἐνόησεν ὅτι ὁ θεῖός της ἦτον ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων οἵτινες κραυγάζουσι διὰ νὰ δείξωσι τὴν ἀδυναμίαν των ἐναγκαλισθεὶς λοιπὸν αὐτόν, εἶπε μὲ φωνὴν ἱκατοσυκίην.

— Θεῖ μου! καλέ μου θεῖς!

— Λοιπὸν τί θέλεις νὰ κάμω τὸν Μάξιμον;

— Νὰ τῷ εἶπατε... νὰ τῷ εἶπατε, θεῖς μου, ὅτι ἔδωσα τὸν λόγον μου εἰς τὸν Κ. Ραῦμόνδον.

— Ἴδοὺ δικαιολόγημα τὸ ὅποιον δὲν θὰ εἶπω ποτὲ, καθόσον ὁ Κ. Ραῦμόνδος δὲν δύναται νὰ ἦνε, οὐδὲ νὰ γείνη σύζυγός σου.

— Καὶ τί ἐμπόδιον βλέπετε πρὸς τοῦτο, ἀγαπητὲ μου θεῖς;

— Τί ἐμπόδιον;... Βέβαια εἰς τὴν ηλικίαν σου ποίησις εἶνε νὰ ζῆ τις μὲ ἔρωτα καὶ ψυχρὸν ὕδωρ ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικὴν μου εἶνε ἡ πεζότης τῆς πείρας. Τέλος, τέκνον μου, ὅ,τι δύναμαι νὰ

σοί δώσω και ὁ Κ. Ραϋμόνδος σου δὲν ἔχει οὔτε σολδίων.

— Ἄλλ' ἔχει εὐφυΐαν.

— Εἶνε χλόη τὴν ὁποίαν ὁ ἀνεμος, τῆς δυστυχίας θὰ μαράνη.

Τότε ὁ Βρουνέλλης ἤρξατο ἐκτεταμένον φιλιπικὸν κατὰ τοῦ δυστυχούς Ραϋμόνδου καὶ τῆς ἀχρηματίας αὐτοῦ, κατὰ τῶν συνεπειῶν τῆς ἀχρηματίας ταύτης καὶ ἐτελείωσε τὸν λόγον του μὲ τὸ ἀνάθεμα. « Εἰς τὸν διάβολον νὰ υπάγῃ ἡ νεότης καὶ ὁ ἔρως! »

Καὶ ἐβρίφη ἐξωθεν τῶν δωματίου διὰ νὰ μὴ ἴδῃ βεβαίως καὶ πάλιν βέροντα τὰ δάκρυα τῆς ἀνεψιᾶς του. Ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος εἶχεν ὥραϊα προνόμια εὐγλωττίας καὶ χειρονομιῶν, τοῦτο ἦτο ἀδικριλονείκητον· ἀλλ' ἡ δυσκολία ἐφίστατο ὅτι ἤθελε νὰ ἴδῃ τὴν Βαλερίαν εὐτυχῆ, ἐνῶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἐφαίνετο δυστυχῆ. Ἐστειλε μὲν εἰς τὸν διάβολον τὴν νεότητα καὶ τὸν ἔρωτα, ἀλλ' ὁ διάβολος δὲν ἐπικρινε τὴν νεότητα καὶ τὸν ἔρωτα.

Εἶτε διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν περίεργον περιπλοκὴν ἣτις κατεῖχε τὸ πνεῦμά του, εἶτε ἐπὶ τῇ ἐλπίδι εὐρέσεως καθ' ὁδὸν τοῦ ζήφους, ὅπερ ἐμελλε νὰ κόψῃ τὸν γόρδιον δεσμόν, ὁ Βρουνέλλης περιεφέρετο εἰς τὰς ἐδοὺς τῶν Παρισίων καθ' ὅλον τὸ διάστημα ὅπερ τῷ ἀπελείπετο μεταξύ τοῦ δείπνου καὶ τῶν μαθημάτων. Ὅταν δ' ἐπέστρεψεν οἴκαδε καὶ ἦλθεν ἡ στιγμή ὅπως καθήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν εἶχε τὴν φυσιογνωμίαν ἥσυχον καὶ γαλήνιον.

Ὁ Μάξιμος, ἐννοεῖται καλῶς προσκληθεὶς τὴν προτεραίαν εἰς τὸ γεῦμα δὲν τοὺς ἠνάγκασε νὰ τὸν περιμείνωσι. Τὸ θριαμβευτικὸν ὄφος του ἦτο ὅλως διάφορον τοῦ συνεσταλαμένου καὶ κατηφοῦς τοῦ Ραϋμόνδου. Εἶχε δὲ τρεῖς θέσεις εἰς τὴν τράπεζαν, διότι ἡ Βαλερία ἵνα μὴ παρευρεθῆ προσεποιήθη σφοδρὰν ἡμικρανίαν, καὶ ἐννοεῖται ὅτι ἡ περίστασις αὕτη συνέτεινεν ὅπως ἐπισκίασῃ μὲν τὸ μέτωπον τοῦ Μαξίμου, ἐπιτρέψῃ δὲ εἰς τὸν Ραϋμόνδον νὰ ἀναπνεύσῃ ἀνετώτερον.

— Φίλτατε Μάξιμε, εἶπεν ὁ Βρουνέλλης, ὅταν ἐφυγον, λυποῦμαι διότι ἐπέσπευσα τὴν ἀπόφασίν μου τὴν ὁποίαν σήμερον σοὶ ἔκαμν. Μὴ συνοφρουοῦσαι, ἀλλ' ἄφες με νὰ τελειώσω. Αἰσθάνομαι διὰ σὲ συμπάθειαν τόσον ζωνρὰν ὡς ἂν ἦμην πατήρ σου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ραϋμόνδον τρέφω τὰ αὐτὰ αἰσθημάτων. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἠξεύρῃς ὅτι ὁ Ραϋμόνδος συνέλαθε πρὸς τὴν ἀνεψιάν μου ἔρω-

τα ὅστις κατ' οὐδὲν ὑποχωρεῖ τοῦ ἰδικοῦ σου. Ἡ θέσις, τὸ ἐννοῶ καλῶς, δὲν εἶνε ἡ αὐτή. Σήμερον τὸ πρῶτ' ἔβλεπον εἰμὴ ἓνα καταδιώκοντα, ἀλλ' ἀπόψε εὗρον δύο, καὶ οὐδεμίαν ἔχω κίτταν νὰ προτιμήσω τὸν μὲν τοῦ δέ. Εἶμαι λοιπὸν ἠναγκασμένος ὅπως ἐξισάσω τὰ πάντα ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ νὰ σοῦ ἀποσύρω τὸν λόγον μου, ἀνήκει δὲ εἰς ὑμᾶς τοὺς δύο νὰ κόψητε τὸ ζήτημα, ἰδοὺ κατὰ τίναν τρόπον. Μία θέσις κενὴ βιολίου ὑπάρχει εἰς τὴν ὀρχήστραν τοῦ Μελοδράματος, ἡ δὲ θέσις αὕτη θέλει δοθῆ διὰ διαγωνισμοῦ τὴν προσεχῆ ἐβδομάδα. Ἐγγραφίτε λοιπὸν εἰς τὸν συναγωνισμὸν, συναγωνισθῆτε καὶ ὅποιος νικήσει θέλει λάβει τὴν χεῖρα τῆς Βαλερίας. Ἰδοὺ τὸ τελεσίγραφόν μου.

VII.

Τὸ τελεσίγραφον τοῦ Βρουνέλλης παρήγαγεν εἰς τοὺς δύο ἀντιζήλους ἐντύπωσιν πάντη διαφέρουσαν. Ὁ Ραϋμόνδος τὸ ἐδέχθη μετ' εὐγνωμοσύνης, διότι ἦτο δι' αὐτὸν τὸ εἰς πνιγόμενον βίπτόμενον σχοινίον μὲ τὸ ὅποιον ἐλπίζει νὰ σωθῆ, ἀλλ' ὁ Μάξιμος ὅστις εἶχε φθάσει εἰς τὸν λιμένα καὶ ὅστις ἔβλεπεν ὅτι ἀπωθεῖτο ὑπὸ μεγάλῳ καὶ ἀναλπίστου κύματος, ὁ Μάξιμος καταβλήθη ὡς κεραυνόπληξ ὑπὸ τὴν βολήν.

Ἐν τούτοις παρελθούσης τῆς πρώτης ἐξάψεως, ἠγέροθη. Τὰ πρῶτα κινήματα τοῦ πείσματος, τοῦ μίσους καὶ τοῦ ἔρωτος ἐνέβαλον εἰς τὸ αἷμά του ζέσιν πυρετώδη. Ἐδέχθη τὴν πάλιν καὶ ἐπιστρέψας οἴκαδε, ἐδράξατο τὸ βιολίον καὶ ἐσπούδασεν ὅλην τὴν νύκτα.

Τὴν πρῶταν περὶ τὴν πρώτην ὥραν ἐβρίφη ἐνδεδυμένος ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἔπειτα ἐγερθεὶς ἔλαβε πάλιν τὸ βιολίον του, τὸ ὅποιον δὲν ἄφητε μέχρι τῆς ἐσπέρας, διὰ νὰ φάγῃ ὀλίγον ἐπὶ ταῖς ἐπιμόνοις ἐστάσεσι τῆς μητρὸς του. Καὶ μήπως εἶχε διαθέσει νὰ κοιμηθῆ, νὰ φάγῃ; Τὴν ἐπομένην νύκτα, τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἤρχισεν ἐκ νέου ὁ ἄφρων. Εἶχε λύσσαν, εἶχεν ἀπελπισίαν καὶ ἐπῆλθε λοιπὸν ὅτι ἐπρέπε νὰ ἐπέλθῃ.

Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ Μαξίμου ἐκοπίασε πολὺ ἐκ τῆς ἀδιαλήπτου ἐργασίας, ὥστε ἀντὶ προόδου καταφάνετο εἰς αὐτὸν ὀπισηθρόμησις. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιούσης ἦσαν πάντοτε περὶ αὐτῷ κατώτερα τῶν τῆς παρελθούσης, τοῦτο δὲ συναισθητόν ἐστι καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ἀπνίκας, τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς κινήσεως καταβεβλημένος ἔθραυ-

σεν ἐπὶ τέλους τὸ βιολίον του κατὰ τοῦ τοίχου, λέγων·

— Παραιτοῦμαι. Εἶμαι κατηραμένος.

Ἀλλὰ μόλις ἀνεπαύθη ἐπὶ τῆς κλίνης του, παρεστήσαν αὐτῷ ἀποτρόπαια φαντάσματα. Ἐν πρώτοις ὁ Ραϋμόνδος περιχρῆς, φαιδρὸς, γελῶν, τρέχων πρὸς τὸν Βρουνέλλην, ὅστις τὸν ἐσοφίγγεν εἰς τὸ στῆθός του καὶ τὸν ἀπικάλει υἱόν του. Ἄφ' ἑτέρου ἡ Βαλερία τρέχουσα πρὸς τὸν Ραϋμόνδον, καταδείκνυε διὰ τῶν βλεμμάτων καὶ τοῦ μειδιήματος αὐτῆς τὴν παραφορὰν τῆς ψυχῆς τῆς λέγουσα πρὸς ἐκεῖνον. Ἔσο σύζυγός μου.

Μετ' αὐτὸν εὗρισκτο αἴφνης ἐν μέσῳ μιᾶς ἐκκλησίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἤκουοντο ἤχοι ὀργάνων, καὶ ἡ Βαλερία, πλήρης κἀλλους, προὐχώρει πρὸς τὸ θυσιαστήριον, γυμναλιτοῦσα πλησίον τοῦ Ραϋμόνδου, τοῦ ὁποίου τοιοῦτοτρόπως καθίστατο σύζυγός.

— Ὄχι! Ὄχι αὐτὸ δὲν θὰ γείνη ποτὲ! ἀνέκραξεν ὁ Μάξιμος μὲ φωνὴν φοικιδῶσαν. Ραϋμόνδε, δὲν θὰ σοὶ παραχωρήσω τοιοῦτοτρόπως τὴν νίκην. Πρὶν τῆς ἀδυνατοῦ ταύτης πάλης, ἦν ἐφευρεν ὁ θεὸς τῆς Βαλερίας, θὰ ὑπάρξῃ μία ἄλλη μεταξὺ ἡμῶν, πάλιν αἵματος, καθ' ἣν εἰς τῶν δύο μας θὰ πέσῃ νεκρός... Ἄχ! ἄχ! ἄχ! προσέθηκε μειδιῶν, νὰ υπερασπισθῆς καλά, Ραϋμόνδε, διότι...

Καὶ ἠτοιμάσθη ἐνδυόμενος νὰ ἐξέλθῃ τοῦ οἴκου καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐξήρξατο,

— Ἄν δὲν δεχθῆ τὴν πρόκλησίν μου;... ὦ! τότε θὰ τὸν φρονεύσω.

Ὁ Ραϋμόνδος κατεῖχεν εἰς τὸ τέταρτον ὄροφος τοῦ οἴκου, ἐν ᾧ διέτριβεν ὁ Βρουνέλλης, μικρόν τι δωμάτιον· ἐκεῖ ἀφικόμενος ὁ Μάξιμος ἐστάθη ἵνα ἀναπνεύσῃ ὀλίγον. Ἐκεῖ ἤκουσε μουσικὴν μελωδίαν δυναμένην νὰ θείλῃ καὶ τὸν ἀμουςώτερον ἄνθρωπον! Φωνή τις ἐψάλλε τὸ « Αἴλιον ἄσμα τῆς Ἰτέας » τοῦ Ροσσίνι. Χαίνων, ἐκπληκτος, ὡχρὸς ὁ Μάξιμος, ἔπεσε μάλλον ἢ ἤρσισθη ἐπὶ τινος τοίχου καὶ ἐκεῖ ἤκρατο τὴν θεῖαν μουσικὴν, καὶ νὰ ἀναπνεύσῃ φοβούμενος μήπως χάσῃ τὴν μελωδίαν. Μόχθιοι μόνον στεναγμοὶ διέφευγον τὸ στῆθός του· ὅτε δὲ τὸ βιολίον ἐπαυσε, ὁ Μάξιμος, ὡς παράφρων, ἐξώρμησεν ἐκ τῆς θύρας κρᾶζων

— Χαῖρε, Ραϋμόνδε, ἔσο εὐτυχῆς.

Ὁ Ραϋμόνδος μετ' ἀπορίας ἀκούσας τὸν ἦχον φωνῆς ἠνοιξεν αἰφνιδίως τὴν θύραν, ἀλλ' ὁ Μάξιμος εἶχε γίνοι ἀφαντος.

Ἐκτοτε ὁ Μάξιμος δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶ-

κον τοῦ Βρουνέλλης, οὔτε εἰς τὸν διαγωνισμὸν παρευρέθη· ἐγνώσθη μόνον περὶ αὐτοῦ ὅτι ἀνεχώρησεν ἐκ Παρισίων.

Ὁ Ραϋμόνδος ἐνίκησεν ὅλους τοὺς μετ' αὐτοῦ διαγωνισθέντας, οἱ δὲ κριταί, κατευχαριστηθέντες ἐκ τῆς δυνάμεως, τῆς γλυκύτητος καὶ τῆς χάριτος τοῦ ὀργάνου του, τῷ συνεχάρησαν καὶ τῷ ἔδωσαν νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ταχέως ἤθελε φθάσει εἰς ὑψηλὴν περιωπὴν.

Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, μεγάλη ἐορτὴ ἐτελείτο εἰς τὸν οἶκον τοῦ γηραιοῦ καθηγητοῦ, διότι ἐπανηγύριζον τὸν γάμον τῆς Βαλερίας καὶ τοῦ Ραϋμόνδου.

Ἐτη τινα μετὰπειτα λόγος πολὺς ἐγίνετο περὶ ἐνὸς μουσικοῦ Γάλλου ὀνόματι Μαξίμου, ὅστις εἶχεν ἀποκτήσει ἐν Γερμανίᾳ μεγάλην ὑπόληψιν καὶ οὐ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπληροῦντο δακρύων δόσας τὸν ἤκουον νὰ παιζῆ ἢ νὰ ψάλλῃ τὸ « Αἴλιον ἄσμα τῆς Ἰτέας. »

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΤΗΣ ΕΠΙΘΑΛΛΑΣΣΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ.

Λεπτομερὲς περιγραρὴ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν μεσαιῶνα εὐκταῖα ἦτο, ὡς πολλοῦ λόγου ἀξία· διότι ἐκ ταύτης ἠθέλομεν μάθει τὰ ὀνόματα πολλῶν ἐκλιπουσῶν νῦν πόλεων τῆς ἀρχαιότητος, καὶ τὸν χρόνον τῆς νέας ὀνοματοθεσίας. Περισσότερον ἤθελον ὠρελήσει τὴν πατρίδα εἰ καθ' ὅλον τὸ μακρὸν ἐκεῖνο χρονικὸν διάστημα ἀκμάσαντες πολυάριθμοι λόγοι τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, εἰ μὴ ἐξήντλουν καὶ πολυμάθειαν καὶ πνεῦμα εἰς συγγραφὴν ὀγκωδῶν συγγραμμάτων περὶ τῶν θρησκευτικῶν διενέξεων τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἀναμασσῶντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τετριμμένα ἀντικείμενα ἀναπτυχθέντα καὶ συζητηθέντα παντοιοτρόπως ἀπὸ τῆς ἐμφανισσεως των. Ἐὰν ἐγκατέλειπον καὶ ἀπλᾶς τινὰς σημειώσεις περὶ τῆς ἱστορίας καὶ γεωγραφίας τῆς πατρίδος των, σήμερον δὲν ἤθελον ὑπάρχει τόσα χάσματα, καὶ τόσαι ἀντιδοξίαι περὶ σπουδαίων γεγονότων διαδραματισθέντων ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει, τῶν ὁποίων τὰ μὲν ἀπαρτήρητα διήλθον, τὰ δὲ ὑπὸ ἑτερογενῶν ἱστορικῶν ἐν παρεῶν καὶ συγκεχυμένως ἀναφέρονται.

Ἄλλ' ἐν μέρει τὴν ἑλλειψιν ταύτην ἀναπληροῦν βιβλιόριόν τι περὶ τὰ μέσκα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος

τυπωθέν, καὶ σχεδὸν ἄγνωστον διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἀντιτύπων. Τοῦ βιβλίου τούτου ὀνομαζομένου « Πορτολάνος, ἦτοι βιβλίον, ὅπου περιέχει » τοὺς λιμένας τῆς θαλάσσης, τὸ διάστημα ὅπου » εἶναι ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, καὶ ἄλλα πολλὰ » χρήσιμα εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, οἷς προσε- » τέθη ἐν τῷ τέλει καὶ πίναξ ὅπου ἐρμηνεύει » τοὺς ἑλληνικοὺς ἀριθμούς. » Ἐσχάτως μοι ἐ- » πίδαξεν ἀντίτυπον μοναδικὸν ἴσως ἐν Ἑλλάδι σωζόμενον ἐν τῇ πλουσίᾳ βιβλιοθήκῃ τοῦ ὁ Κ. Πκύλος Λάμπρος.

Συνεγράφη, ὡς εἰκάζεται, ὑπὸ ἀνωνόμου ἑπτανησίου ἢ ἡπειρώτου ναυτικοῦ κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα χειρόγραφον δ' ἐχρησίμωσεν εἰς τοὺς ναυτιλλομένους Ἕλληνας μέχρι τοῦ 1659, ὅτε ὁ ἐκ Πάργας Δημήτριος Τάγιας διὰ τύπου ἐξέδωκεν εἰς χρῆσιν πάντων, προτάξας ἀθλίους τινὰς στίχους καὶ πίνακα τῶν περιεχομένων. Περιγράφει εἰς 442 κεφάλαια τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Ἀτλαντικὸν μέχρι τῆς Ἀγγλίας, καὶ Γροιλανδίας, καὶ ἰδίως τὰ τῆς Ἑλλάδος παράλια μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας.

Τὸ πρὸς Η. Λάμπρῳ ἀντίτυπον δὲν εἶνε τῆς κατὰ τὴν 1571 ἑκατονταετηρίδα πρώτης ἐκδόσεως, ἀνατυπώσεως γενομένης ἐν Βενετίᾳ παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (1729); ἐπομένως δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ἐὰν τὸ ἀνατυπωθὲν πρωτότυπον ὑπέστη μεταρρυθμίσεις τοῦ λεκτικοῦ. Διόλου δὲ παράδοξον μὴ ἄνευ γλωσσικῆς τινος ἀλλοιώσεως ἀνεδημοσιεύθη, καθότι οὔτε μνηστία γίνεται, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθιμον παρὰ τοῖς ἐν Βενετίᾳ ὁμογενέσι τυπογράφοις περὶ ἀνατυπώσεως, ἀλλ' ἀπλῶς οἱ στίχοι καὶ ὁ πίναξ τοῦ Τάγιας προηγούνται ἀπραλλάκτως, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει, ἐπιτηδες ἴσως μὴ σημειωθέντος καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀνατυπώσεως. Πρὸς τούτους εἰς ναυτικὸν ἡμερολόγιον τῶν ἀρχῶν τοῦ 17^{ου} αἰῶνος (1603-8) ἢ γλωσσο στενήν παριστᾷ συγγένειαν πρὸς τὴν τῆς ἀνατυπώσεως, διὰ τὴν ἑλλειψιν καταλλήλων ὄρων καταφευγόντων τῶν ἡμετέρων ναυτικῶν εἰς τὴν Ἰταλικὴν ὀνομασθεσίαν, ἀφοῦ μάλιστα ἐκείσε ἰδίως ἐθαλασσοπλοῦον καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ βίου ἐν Ἰταλίᾳ διητῶντο ἐμπορευόμενοι (1) ἀντίτυπον ὁμοίως τῆς πρώτης ἐκδόσεως θέλει χρῆ-

(1) Ναυτικὸς χάρτης τῆς μεσογείου συντεθείς περὶ τὰ 1680 ὑπὸ τινος Ἀντωνίου Κερβέλα, φέρει ἰταλικὰς ὀνομασίας τῶν διαφόρων μερῶν δι' Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

σιμεύσει καὶ ὡς μνημείον τῆς γλώσσης τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ναυτιλλομένων Ἑλλήνων, καὶ ἴσως ἐπισφραγίσαι τὴν μέχρις εἰκασίας χωροῦσαν ἰδέαν μας.

Ὁ ἀνωνόμος συγγραφεὺς τοῦ ἐν λόγῳ Λιμενοδείκτου, ἐμπειρὸς περὶ τὰ ναυτικὰ, πολλὰ ἰδίως ὁμμασι παράλια ἐπισκεφθεὶς, καὶ τὰς ἐξ ἰδίας πείρας πεπρακτῆρας πρὸς τὰς ἄλλων Ἰταλῶν προσθεῖς, συνέβραβε τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον, ὅπερ λίαν ἐχρησίμωσεν, διὰ τὸ εὐληπτον τῆς γλώσσης πολλὰς ἴσως ἀνατυπωθὲν εἰς χρῆσιν τῶν ναυτιλλομένων. Ἀντιγράφας δημοσιεύω τὴν περιγραφὴν τῶν παραλλίων τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ἧς φανεροῦται ὅτι κατὰ τὸν 16^{ον} ἢ 1571 αἰῶνα σχεδὸν ἐλαχίστη ὑπῆρχεν ἢ διαφορὰ ὡς πρὸς τὰς ὀνομασίας τῶν διαφόρων πόλεων καὶ λιμένων, κατ' ἀντιπαροβολὴν πρὸς τὰς νῦν, μετὰ τοῦ ἐμμέτρου προλόγου τοῦ πρώτου ἐκδότου Τάγια. Ἀφοῦ δυστυχῶς στερούμεθα Πανστανίων κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα, εἰς ἀρκεσθόμενον εἰς τὸν Πορτολάνον!

Κ. ΣΑΘΑΣ.

ΣΤΙΧΟΙ ΤΑΓΙΑ.

Στοὺς χιλίους πεντακοσίους πενήντα οὐτὼ καὶ μία,
Ποῦ τρέχομαι τὴν σήμερον, ἐνσάρκου οἰκονομία,
Σταῖς δεκαπέντε τοῦ Ἀπριλίου, ἡμέρα μία τετράδη,
Στὸ χέρι μου ἦρθε τὸ λοιπὸν, ταχὺ καὶ ὄχι βραδύ,
Ἐμένα τοῦ Δημητρίου Τάγια, ὡς μὲ λείπει,
Ἐ τὴν Μπάργα εἶμαι τὸ λοιπὸν, στὸ χέρι μου εἶχε πέσει,
Ὁ Πορτολάνος, ἡ τιμὴ λέγω τῆς ναυτοσύνης,
Ποδότων, Καραβοκυρῶν, βιβλίον δικαιοσύνης.
Ναυκλήρων τε καὶ Κόμητων καὶ ὅποιοι δολοφόνται,
Καὶ ὅποιοι ναυτικὴ ἀγαπᾷ, γέρος καὶ παλιάρη.
Δὲν εἶχε δὲ τὸν πίνακα, μὰ γὰρ τὸν εἶχε βάλει,
Γιὰ ναύτης εὐκολὸν εἶτι θεός, καὶ σώρῃσι στὸ κεφάλι.
Καὶ εἰς τὸ νοῦ μου ἔβαλε, ἢ στάμπα δὲν τὸν εἶχε,
Οὐδὲ ὀλίγο, οὐδὲ πολὺ, ἐκ τούτου νὰ μετέχη.
Λέγω στὴν στάμπα νὰ βιλῆθῃ καθένας νὰ μαθαίνη
Γιὰ τὴν τιμὴν σου ὁ κάθε εἰς, ὅπου καὶ ἂν τυχαίη.
Γιατὶ πολλοὶ τὸν εἶχαι κρυμμένο, φυλαμένο,
Εἰς τὴν κατέλα δυνατὰ καὶ κατακλειδωμένο.
Πῶς νὰ τὸν εἶχον μόν' αὐτοὶ νὰ φαίνονται μεγάλοι,
Νὰ τοὺς κρατοῦν ὡς ἂν ψηλὸν τάχα πῶς εἶν' κεφάλι.
Μὰ ὡς ἦλθεν εἰς τὸ χέρι μου, λέγω ἔς τότε δώσω
Στὴν στάμπα, νὰ τὸν ποκτηθῇ καθ' ἄνθρωπος ὡς ὅσο.
Μόν' νὰ ἤξερον γραμμάτια, καὶ ἄς τὸν ἀγοράσῃ,
Ἄν εἶχῃ καὶ τὸν φίλον του, κοινὰ του νὰ τὸν κράξῃ.
Καὶ ὅποιοι δὲν ξέροι γραμμάτια, καὶ ἄς τὸν ἀγοράσῃ,
Καὶ ἄς βάλῃ ἄλλον σύντροφον, καὶ ἄς τοῦ τὸν διαβάσῃ.
Καὶ νὰ μαθαίνη, ν' ἀγροικᾷ, καὶ νὰ μὴδὲ νυστάξῃ.
Καὶ νὰ περνοῦν οἱ λογιῶμοι, τὸν κόσμον νὰ μοιράξῃ.
Γιατὶ ἡ τέχνη τ' ἀγαπᾷ, καὶ τῶν ναυτικῶν ἀρίσει,
Καὶ ὅπου ἀγαπᾷ τὸ πέλαγος, ἄς μὴν ψηφᾷ τορνέσει.

Καὶ ἄς ἀγοράσῃ, καὶ ἄς ἰδῇ τὸν κόσμον πῶς γυρίζει,
Καὶ ποῖα στρατὰ τὸν φελαῖ, καὶ ποῖα τὸν ἐμποδίζει.
Γιατὶ ὁ Κόσμος εἰδεπᾷ ὅλοι, εἶναι γραμμένος,
Ἄπο Γλιτέρᾳ τ' Μηγγιλιὰ εἰδῶν κατωμένος.
Ἄπο νησιὰ σὲ νησιὰ, κόσταις, ἀπεραντιζάδες,
Πουνέντης, Ἀρτζιπέλαγος, με σέκαις καὶ γιράδες.
Λέγω κ' ἢ Μαύρη θάλασσα εἶναι καὶ ἢ Σλαβουσία,
Ὅπου ὡτὰν τὴ βροίκατε, Σάνοιγο καὶ Ἡνία.
Καὶ ἢ Κωνσταντινούπολις, καὶ μετὰ τὴν Βενετία,
Ὅπου ἔχουνε πολλὴ ἐμπασὰ εἰς ὅλα τὰ παντοῦ.
Σουρία καὶ Ἀνατολή, Λέγιο, καὶ Μπαρμπαρία,
Καὶ ἀπεραντιζάδες περισσαίς, ἄχ τὸν κάβο Μπὸν Ἀνδρία.
Ἐξ εἰς γράφει τὸ χάρτι, λέγω τὰ ναυεγάρει,
Σκόγια καὶ σέκαις δείχνει σου ὅποιος καὶ νὰ τὸ πάρῃ.
Σ' ποῖον ἀνεμο νὰ πᾶς, σ' ποῖα κάρτα κατεβαίνεις,
Σοῦ δείχνει τὰ σημάδια στὰ πόρτα ὅπου μπαίνεις.
Ταῖς σέκαις μετὰ τὴν παθαμὴν ταῖς ἔχει μετρημέναις,
Καὶ βροσίαις μετὰ κρύα νερὰ ἔχει σηματομέναις.
Σ' κάθε πόρτο τὴν θάλασσα, μερὰ ἔχει μετρημένη,
Καὶ ὅπου βάζῃ καὶ σταθῆς, κάθε πρὶξ γραμμένη.
Σ' ποῖον ἀνεμονο βροῦ ἀγκουρα, σ' ποῖον δίνει τὸ πλωρῆσι,
Καὶ ὅταν εἰδῇ ἢ λαβάρου του, ἂν πάγῃ νὰ τὸ λύσῃ.
Λοιπὸν ὅλοι τὰ ξερέτε, μὰ γὰρ ὅσα τὰ ἐνθυμίζω,
Καὶ συμπαθῆτέ μου, ἀδελφοί, καλὰ καὶ ἂν δὲν γνωρίζω.

Τὸ Δουράτζο. Κεφάλαιον 16^{ον}.

Τὸ Δουράτζο εἶναι χώρα καὶ πόρτο καλὸ, καὶ ἔχει μίαν ξέρεα ὀμπρὸς εἰς τὸ πόρτο, καὶ εὐγαίνου ἀπὸ τὸν κάβο τοῦ πουνέντι τῆς χώρας καὶ εὐγαίνου εἰς τὸ πέλαγος μίλια γ', ὅστρια γαρμπή, καὶ ἐκείναις ἢ ξέραις τὸ κάνουν πόρτο, καὶ ἔχει φοῦντος ὀργυῖαις ε' καὶ ς'.

Ἡ χώρα τοῦ Δουράτζου μερτικὸν στέκει ἀπάνω εἰς σὲ βουνὶ καὶ μερτικὸν εἰς σὲ χαμιλάδον, καὶ ἢ μερέα ὑψηλὴ φαίνεται ἀπὸ μακρὰ ὡσάν κατακομένα.

Ἀπὸ τὸ Δουράτζο ὡς τὸν κάβο Δελάκι εἶναι μίλι ιη' τὸ κάβο Δελάκι ἔχει ἕναν πύργον μέγαν ὡσάν ἕνα καστέλλο ψηλὰ ἀπὸ τὸν κάβο μίλι ἡμισυ, καὶ τὸ γύρο του ἔχει δένδρα πολλὰ, καὶ ἂν θέλῃς νὰ ὑπαγαίνῃς εἰς τὸν λιμῖονα ἀλαργάριζε τὸν κάβον ἕναν οὐστον καὶ ἄφῃς ταῖς ξέραις ζερεθὰ καὶ ἀπογύρισε τὸν κάβο καὶ βράζε εἰς ὀργυῖαις δ' καὶ βίξε τὴν ἀγκουρά σου εἰς τὴν ὅστρια, εἰς τὸν γαρμπή καὶ τὴν ἄλλην εἰς τὸν γρέγο, εἰς τὴν τρεμουντάνα.

Καὶ ἂν θέλῃς ν' ἀφήσῃς ταῖς ξέραις δεξιά ἀλαργάρισε τὸν κάβο μίλια γ', ὅτι ἢ ξέραις εὐγαίνου εἰς τὸ πέλαγος μίλια γ', εἰς τὸν πουνέντι εἰς τὸν μάστορα καὶ ἂν ἦσαι μετὰ καράβι ἀφίνας ταῖς ξέραις δεξιά σου καὶ ἐμπαίνεις καὶ ἀράσεις εἰς ὀργυῖαις δ' ἡμισυ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ

στέκεις μετὰ τὸ καράβι σου μένου ἢ ξέραις εἰς τὸν πουνέντι, εἰς τὸν μάστορα.

Ἀπὸ τὸ κάβο Δελάκι ὡς τὸ ποτάμι εἰς τοὺς Μπαστίους εἶναι μίλια ζδ', καὶ αὐτὴν ἢ Σπιάτζα εἶναι ὅλη δάσος.

Ἀπὸ τοὺς Μπαστίους ὡς τὸν Ἀπόλλωνα εἶναι μίλια κε'.

Ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα ὡς τὴν Βουῦσα εἶναι μίλια ζ'.

Ἀπὸ τὴν Βουῦσα ὡς τὸν Αὐλῶνα εἶναι μίλια ιη'. Αὐλῶνας εἶναι χώρα καὶ ὑπάγει ἢ Φρατέρμα μιλ. β' καὶ τὸ βάζιμο εἶναι ἀπὸ κάτω εἰς τὰ κένονα, εἰς τὸ κάστρο ὅπου φαίνεται ἀπάνω εἰς τὰ βουνα καὶ βράσεις εἰς ὀργυῖαις ἢ καὶ ι, καὶ βρεμετάρεσε ὅστρια τρεμουντάνα ἀγκουραὶς καὶ ἀγκουραὶς.

Ἀπὸ τὰ Βηθάρια ἐκ τὸν Ἐριχώ ὡς τὸν Αὐλῶνα εἶναι μίλια ιβ' καὶ γυρίζοντας τὸν κόρπον εἶναι μίλια ιε'.

Ἀπὸ τὸν Ἐριχώ ὡς τὸ πόρτο Ραουζέο εἶναι μίλια ς'.

Ἀπὸ τὸ πόρτο Ραουζέο ὡς τὸ Κουλουμπέτο, πουνέντι λεβάντι εἶναι μίλια γ'. Τὸ Κουλουμπέτο ἔχει βάζιμο καὶ φοῦντος πολὺ.

Ἀπὸ τὸ Κουλουμπέτο ὡς τὴν Γλώσσαν εἶναι μίλια δ'.

Ἀπὸ τὴν Γλώσσαν ὡς τοὺς Ἄζονες, σιρέκο μαῖστρο, εἶναι μίλια ε'.

Ἀπὸ τὴν Γλώσσαν ὡς τὰ Γράμματα εἰς τὴν κάρτα τοῦ σιρόκου ἢ βερ λεβάντι εἶναι μίλια κε'. Τὰ Γράμματα εἶναι ἀπὸ κάτω εἰς κερμὸν καὶ εἶναι στάσιμο διὰ φοῦσταίς.

Ἀπὸ τὰ Γράμματα ὡς τὸ Πανόρμο εἶναι μίλια λ'.

Ἀπὸ τὸ Πανόρμο ὡς τὸ Σοπετό, σιρόκο λεβάντι εἶναι μίλια ς'.

Ἀπὸ τὸ Σοπετό ὡς τοὺς ἄγιους Σαράντα εἶναι μίλια κ'. ἀπάνω εἰς τὴν κάβο τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα εἶναι ἕνα νησιὸν χαμηλὸ καὶ λέγοντο Κουνουπέλ καὶ ἔχει βάζιμο.

Ἀπὸ τὸ Κουνουπέλ ὡς τὸ νησι τὴν Σέρπα, σιρόκο μαῖστρο εἶναι μίλια ε', καὶ ἀπέκει εὐορίσκει τὰ Τετράνησα. Τὰ Τετράνησα εἶναι πόρτο καλὸ διὰ πᾶσα ξύλο, ἀπέκει μίλια ς' εὐορίσκει τὸ Βοθρεντό.

Τὸ Βοθρεντό εἶναι χώρα παλαιὰ, καὶ ἔχει βιθάρια πολλὰ καὶ γυρίζει κόρπος μίλια λ'.

Ἀπὸ τὸ Καλαμίτζι ὡς τὸ Βαθὺ εἶναι μίλλια γ', τὸ Βαθὺ εἶναι βάλῃ καλὴ διὰ πᾶσα ξύλο.

Ἀπὸ τὸ Βαθὺ ὡς τὴν Μπαστία εἶναι μίλι 16', καὶ εἰς αὐτὴν τὴν στρατα εὐρίσκει τὸν Φτελέα πόρτο καὶ τὸ νησί τοῦ ἁγίου Φουκᾶ καὶ τὸν Μπαγιάνια.

Ἀπὸ τὴν Ἡγουμένιτζα ὡς τὴν Μπαστία εἶναι μίλι 7'.

Ἀπὸ τὴν Ἡγουμένιτζα ὡς τὴν Νύστα εἶναι μίλι 7'. Ἡγουμένιτζα εἶναι πόρτο καλὸ καὶ ἔχει καὶ νερὸ καλὸ. Ἐκεῖ εἶναι καὶ τὸ νησί ὅπου τὸ λέγουσιν Ἄγιουησι.

Ἀπὸ τὸ Χειρονῆσι ὅπου εἶναι ὁ κάθος τῆς Ἰστας ὡς τὰ Σύβοτα εἶναι μίλι 7'. Τὰ Σύβοτα εἶναι χώρα χαλασμένη καὶ ἔχει μπουκάς 6' καὶ πόρτο καλὸ καὶ φοῦντος καλὸ, καὶ ἕνα τὸ ἕνα τὸ λέγουσιν Πελόζο καὶ τὸ ἄλλο Παραζόρι, καὶ ἀπὸ τὴν Μπούκα τοῦ σιρόκου δὲν ἔχει νερὰ μόνον διὰ ξύλα μικρὰ καὶ διὰ κότεργα.

Ἀπὸ τὰ Σύβοτα ὡς τὴν Πάργα εἶναι μίλι 4'.

Ἀπὸ τὴν Πάργα ὡς τὸν ἅγιον Ἰωάννην εἶναι μίλλι 7'.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης εἶναι πόρτο καλὸ καὶ ἀνοίγει ἢ μπουκά του εἰς τὴν ὄστρια, καὶ ἂν θέλῃς νὰ ὑπᾶς εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννη κοστάριζε δεξιά, καὶ ὅσῃν ἔμπης μέσα ῥάσεις τὰ σιδερά σου εἰς τὸν πουνέντι εἰς ὀργυίαις 16', καὶ τὰ πλωρίσια σου εἰς τὸν λεθάντι.

Ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἰωάννη εἰς τὸ Φανᾶρι εἶναι μίλι 7'.

Τὸ Φανᾶρι εἶναι ἢ μπουκά του στενὴ καὶ ἀνοίγει εἰς τὸν πουνέντι εἰς τὸν γαρμπή, καὶ ὅταν ἔμπαινης μέσα κράτις δεξιά ἔχει μία ζερά κακὴ, καὶ ὅσῃν ἔμπης μέσα εἶναι τὸ πόρτο μεγάλο.

Ἀπὸ τὸ Φανᾶρι ὡς τὰ Καταφύγια εἶναι μίλι 8'. Τὰ Καταφύγια εἶναι πόρτο διὰ ξύλα μικρὰ καὶ ἢ μπουκά του ἀνοίγει ὄστρια σιρόκο.

Ἀπὸ τὰ Καταφύγια ὡς τὴν Πρέβεζα εἶναι μίλι 11', καὶ ἀπὸ τὴν Πρέβεζα μέσα εἶναι ὁ κόρπος τῆς Ἄρτας, καὶ γυρίζει μίλι 11'. Ἐκεῖ μέσα εἶναι ὁ πατῆρος τῶν Ρογῶ ζερβὴ μεριά καὶ ἢ Σαλαγορά καὶ ἢ Καρκακονησία καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος καὶ εἶναι νησί καὶ ἄλλα νησιά καὶ τὸ ποτάμι τῆς Ἄρτας καὶ τὸ Βουθὸ, καὶ ἐκεῖ εἰς τὸ Βουθὸ ὑπᾶν καὶ στέκουσιν τὰ ξύλα παῦ δὲν ἔμπορουν νὰ ἔμπουν εἰς τὸ ποτάμι τῆς Ἄρτας καὶ ξεφορτόνουν ἐκεῖ, καὶ ἢ χώρα ἢ Ἄρτα εἶναι ψηλὴ ἀπὸ τὴν θάλασσαν μίλλι 16', καὶ γυρίζοντας τὸν κόρπο πρὸς τὴν ὄστρια εἶναι ἢ Ἀμπρακία. Ἡ Ἀμπρακία εἶναι πόρτο καὶ καργαδοῦρος

ὅπου φορτόνουν τὰ σκυράτζα, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μίλι 11', εὐρίσκει τὴν Βόνιτζα.

Ἡ Βόνιτζα εἶναι χώρα καὶ κάθεται ἀπάνω εἰς μία ῥάχη, καὶ εἶναι μπιτάδα καὶ πόρτο καλὸ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μίλι 16', εἶναι ἢ μπουκά, ὅπου ξεμπουκάρει τὸν κόρπον, καὶ βλέπου ὅταν εἶσαι εἰς τὴν πουντα ὅπου θέλεις νὰ γυρίσης νὰ ἔλθῃς εἰς τὴν Πρέβεζα, μὴ δὲ τὴν κοστάρη: μόνον ἀλαργαρίζε την, ὅτι ἔχει νερὰ φτενὰ καὶ μηδὲν κοστάρει ποσῶς ζερβὰ.

Ἀπὸ τὴν Πρέβεζα ὡς τὰ Δέματτα, ὄστρια σιρόκο, εἶναι μίλι 9'. Τὰ Δέματτα εἶναι πόρτο καλὸ.

Οἱ Κορφοί. Κεφάλαιον 97.

Οἱ Κορφοί εἶναι νησί μπιτάδο καὶ ἢ χώρα τὰ καστέλια στέκουσιν ἀπάνω εἰς δύο χαράκια ψιλὰ, καὶ ἔχει μόνον κτισμένον πὲρ φόρτζα καὶ ἢ μπουκά του εἶναι εἰς τὸν πουνέντι εἰς τὸν γαρμπή καὶ ἀγνάντια τὴν χώρα πὲρ τρεμουτάνα μίλι ἕνα εἶναι ἕνα νησί καὶ λέγουσιν τὸ νησί τοῦ Βίδου καὶ εἶναι ἄλλο ἕνα πρὸς τὸν πουνέντι καὶ λέγουσιν τὸ νησί τοῦ Πετριτῆ.

Ἀπὸ τοὺς Κορφοὺς ὡς τὸ Γουβὶ εἶναι μίλι 7'. τὸ Γουβὶ εἶναι πόρτο καλὸ.

Ἀπὸ τοὺς Κορφοὺς ὡς τὸ Κασόπι εἶναι μίλι 11'. Τὸ Κασόπι εἶναι χώρα παλαιὰ καὶ εἶναι χαλασμένη καὶ ἔχει μία βάλη καλὴ, καὶ ἀνοίγει ἢ μπουκά της εἰς τὸν γρέγο εἰς τὴν τρεμουτάνα, καὶ ἀλᾶργου ἀπὸ τὸ πόρτο πρὸς λεθάντι μίλι ἕνα εἶναι ἕνα νησί, καὶ λέγουσιν Σέρπα, καὶ λέγουσιν ὅτι τὸ πῶς τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὅτι ἦτον ἕνα θηρίο καὶ ἀπέρνα καὶ ἔτρωγε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Κασοπίου.

Ἀπὸ τὸ Κασόπι ὡς τὴν Ἀντινὸτι πὲρ πουνέντι εἶναι μίλι 7'.

Ἀπὸ Ἀντινιότη ὡς τὸν πόρτο Τιμόν εἶναι μίλι 11', ἔχει νησί ἕνα καὶ δύο καὶ ἐκεῖνα τὸ κάθουν πόρτο.

Ἀπὸ τὸ πόρτο Τιμόν ὡς ταῖς Φορμίγες εἶναι νησάπουλα δύο καὶ ἔχουν στάσιμη, ἐκεῖ ἀπάνω θεῖο εἶναι ὁ σάντ' Ἄγγελος ἀπάνω εἰς τὸ βουνό.

Ἀπὸ ταῖς Φορμίγες ὡς τὸ κάθο Μπιάγκο εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον εἰς τὸ Ἄπικρο εἶναι μίλι 11'.

Ἀπὸ τὸ κάθο Μπιάγκο ὡς τοὺς Παζοὺς πουνέντι λεθάντι εἶναι μίλι 16'. Τὸ κάθο Μπιάγκο ἔχει νερὰ φτενὰ καὶ ἀλᾶργαρίζε τον.

Οἱ Παζοὶ καὶ οἱ Ἀντίπαζοι εἶναι νησία 6, καὶ ἔχουν διαπόρι, οἱ Παζοὶ εἰς τὸν κάθο τοῦ πουνέντι εἶναι τὸ χωρίο καὶ εἶναι ὁ λιμιόνας ὅπου στέκουσιν τὰ ξύλα τους, καὶ τὸ λὲν εἰς τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν, καὶ εἰς τὴν μέση τοῦ νησίου εἶναι νησία δύο, καὶ τὸ ἕνα τὸ λέγουσιν εἰς τὴν Παναγία, καὶ ἐκεῖ εἶναι διαπόρι, καὶ τὸ ἄλλο τὸ λέγουσιν ὁ ἅγιος Νικόλαος, καὶ εἶναι ἀπάνω εἰς τὸ νησί ἕνα κάστρο χαλασμένο παλαιὸ, καὶ ἀνάμεσα τὸν ἅγιον Νικόλαον καὶ τὴν Παναγία περνοῦν σκυράτζα καὶ κότεργο, καὶ εἶναι λιμιόνας εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον καὶ εἶναι ἀπάνω εἰς τὸ μικρὸν νησί μία ἐκκλησία καὶ λέγουσιν τὴν ἢ Παναγία, καὶ εἰς τὸ διαπόρι αὐτὸ ξύλα χοντρά δὲν περνοῦν, εἰς τὸν κάθο τοῦ λεθάντι τῶν Παζῶν εἶναι ὁ βρωμολιμιόνας πόρτο καλὸ, καὶ εἰς τὸν κάθο τοῦ λεθάντι ἔχει νησάπουλα καὶ ζεραῖς καὶ ἀλᾶργαρίζε.

Ἡ Λευκάδα εἶναι νησί μπιτάδο καὶ ἔχει καὶ μίαν χώραν καὶ λέγουσιν τὴν Ἄγια Μαύρα, καὶ εἶναι εἰς τὴν θάλασσα καὶ ἔχει πουντον καὶ περνα εἰς τὴν στερέα, καὶ μέσα ἔχει λίμνη καὶ περνοῦν ξύλα μικρὰ, καὶ περνοῦν ἀπὸ τὸν πουντον καὶ ὑπᾶν εἰς τὸ πέραμα εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον.

Ἀπὸ τὴν Δεματισιάνα ὡς τὸν ἅγιον Νικόλαον ὅπου εἶναι εἰς τὸ κάθο Δε δούκατο εἶναι μίλι 11' καὶ ὑπηγαίνοντας αὐτὴν τὴν στραταν εὐρίσκει τὴν Σέκουλα.

Ἀπὸ τὸν κάθο Δε δούκατο ὡς τὸ πόρτο Φυγέρ, γρέγο γαρμπή, εἶναι μίλι 11'. Τὸ πόρτο Φυγέρ εἶναι πλατὺ στάσιμη καὶ φοῦντο καθάριο καὶ εἰς τὴν κολάτα τοῦ πόρτο εἰς τὴν δεξιάν μερὰ ὅσῃν ὑπᾶς εἶναι τὸ νερὸ ποῦ τρέχει καὶ εἰς τὴν μερὰ τοῦ λεθάντι ἔχει ἕνα νησί καὶ λέγουσιν Ταρκούδα, καὶ ἀνάμεσα Ταρκούδα ὑπηγαίνοντας πρὸς τὸ μεγάλο νησί ζερβὰ εἰς τὸ νησί τῆς Λευκάδας εἶναι ἕνα πόρτο καὶ λέγουσιν Σύβοτα γυρίζε ἢ Λευκάδα τὸ γύρο μίλι 11'.

(Ἐπεται ἢ συνέχεται).

ΠΟΙΚΙΛΙΑ.

Ἡ Νέος τις Ἄγγλος, σφοδρὸς θαυμαστής τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀβυσσινίας Θεοδώρου, ἔδωκεν αὐτῷ περίφημον γαλλικὸν τάπητα, παριστῶντα ὑπόθεσιν ἀφρικανικὴν, τὸν Ἰουλιον Γεράρδον. — Πῶς, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, μοὶ στέλλουσιν ἕνα σαρκοφῶρον φονεύοντα ἕνα λέοντα;

δηλαδή μοι προλέγουσιν ὅτι εἰς Τουρκὸς θὰ φονεύσῃ ἐμὲ τὸν αἰθιωπικὸν λέοντα! Εἰς τὴν ζώην μου αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι εἶναι λίαν ἀπερίσκεπτοι! Εἰς τὴν φυλακὴν ἀμέσως ὁ εὐφυὴς ξένος! — Καὶ ὁ θαυμαστής τοῦ Θεοδώρου ἐδεσμεύθη.

* * * Εἰς ἐπίσκοπος τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ὀνόματι Στέρν, ὁ συντάξας ἄλλοτε ἀπολογία τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀβυσσινίας κατὰ τὸν αὐγούστον τοῦ 1863, ἀλλ' αἷτια ἀπροσδόκητα τὸν ἐμπόδισαν μέχρι τοῦ ὁκτωβρίου. — Ὁ ἄνθρωπος οὗτος μὲ ἀπατᾶ, εἶπεν ὁ Θεόδωρος καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἀναμφιβόλως θὰ εἶναι κατάσκοπος τῶν ἐχθρῶν μου. Εἰς τὰ δεσμὰ ἀνέκραξεν. — Κατὰ συνέπειαν ὁ ἀτυχὴς ἐπίσκοπος ἀφοῦ πρηγουμένως ἐραβδοκοπήθη σκληρῶς καὶ ἀλυσοδέθη, ἐξέβηθη εἰς τὰς φυλακὰς ὅπου ἔμεινεν ὀκτῶ ὄλους μῆνας!

* * * Ἡ θαυματουργὸς παραγία τῆς Γενατσάνης.

Ἐν τῇ κωμοπόλει Γενατσάνη ὀλίγα μίλια ἀπεχούση τῆς Ῥώμης ὑπάρχει εἰκὼν τις θαυματουργῆς τῆς Παναγίας, ἧς τὴν ἱστορίαν οἱ κάτοικοι διηγούνται ὡς ἑξῆς.

Ὅταν Μωάμεθ ὁ Β', ἐκυρίευσεν τὴν Ἀλβανίαν, ἢ εἰκὼν αὐτὴ μὴ εὐχαριστουμένη νὰ μὴν πλέον εἰς τὴν Ἀλβανικὴν πόλιν Σκούταρι, καταληφθεῖσαν ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τόπον ἀπολύτως καθολικόν. Ἐνεφανίσθη ὅθεν καθ' ὕπνον εἰς τινὰ νεάνιδα τῆς Γενατσάνης, ὀνόματι Πετρούτσια, ἣν διέταξε ν' ἀνοικοδομήσῃ τὴν ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν τῶν μοναχῶν Ἀυγουστίνων, ἔνθα ἐπεθύμει νὰ μετακομισθῇ. Κατὰ συνέπειαν ἢ νεάνις ἐπόλησε μικρὸν τι κτήμα της, συνέλεξε τινὰς συνδρομὰς καὶ ἤρξατο πραγματοποιοῦσα τὴν διαταγὴν ἣν εἶχε λάβει.

Συγχρόνως ἢ Παναγία ἐνεφανίσθη εἰς δύο εὐσεβεῖς κατοίκους τοῦ Σκούταρεως καὶ διεδήλωσεν αὐτοῖς ὅτι προτιθεμένη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον τῶν, ἐξελέξατο αὐτοὺς πρὸς συνοδίαν της. Τὴν ἐπαύριον μεταβάντας οἱ δύο εὐσεβεῖς κατὰ τὸ σύνθετος εἰς τὴν ἐκκλησίαν εὗρον τὴν ἁγίαν εἰκὼνα ἐτοίμην πρὸς ἀναχώρησιν. Ἢδη εἶχεν ἀσπασθῆ τοῦ τοίχου καὶ ἐξήρχετο τοῦ νεοῦ, ὑπὸ δύο βασταζομένη ἀγγέλων. Προηγούντο δὲ δύο στήλαι, ἢ μὲν πυρίνη, ἢ δὲ νεφελώδης. Οἱ δύο προσκυνηταὶ ἐξεκίνησαν, ὀδηγούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν δύο στήλων ἀφίχθησαν μέχρι τῶν πτεράλιων τῆς Ἀδριατικῆς.

Ἐκεῖ εὐρέθησαν εἰς μεγίστην ἀμυγχανίαν, διότι εὐδὲν πλοῖον εἶχον εἰς τὴν διάθεσιν των. Τίνι τρόπῳ νὰ διέλθωσι τὴν Ἀδριατικὴν; Προχωρήσαντες ἐν τούτοις πρὸς τὴν παραλίαν, εὗρον τὰ κύματα ἀποκρυσταλλωμένα, διέβησαν ἀβρόχοις ποσίν, καὶ ἀκολουθοῦντες πάντοτε τὴν εἰκόνα ἔφθασαν εἰς Ῥώμην.

Ἐνταῦθα ἡ εἰκὼν ἐγένετο ἄφαντος, οἱ δὲ Σκουταριοὶ νομίσαντες ὅτι ἡ ἔκλειψις αὐτῆς ἦν ἀποτέλεσμα ἀκουσίου τινος ἀμαρτήματός των ἐβρίθησαν πηγεῖς κατὰ γῆς, ἐξαιτούμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ συγγνώμην τοῦ ἀμαρτήματός των. Τότε αἱ δύο στήλαι ἐνεφανίσθησαν πάλιν καὶ διευθύνθησαν εἰς τὴν κωμόπολιν Γενετσάνην, εἰς ἣν ἔστησαν τὴν 25 Ἀπριλίου 1467 κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἑσπερινοῦ. Κατὰ τὴν ἀφίξιν τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης πάντες οἱ κώδωνες ἐσήμαινον μόνοι των, οἱ δὲ κάτοικοι σπεύσαντες εἰς τὴν νέαν ἐκκλησίαν εὗρον τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας κρεμαμένην εἰς τὸν ἀέρα ἄνωθεν τῆς ἁγίας Τραπεζίης. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἵσταται καὶ σήμερον ἐκτελοῦσα ἀπειροπληθῆ θαύματα.

* * * Οἱ κάτοικοι τῶν Φιντζίων νήσων ἐν τῇ Ἀμερικῇ συνειθίζουσι νὰ φονεύωσι τοὺς ναυαγῆσαντας συμπληρώτας των, ἐκλαμβάνοντες αὐτοὺς ὡς ἐγκαταλελειμμένους ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ τοῦτου ἕνεκα ἀναξίτους ὅπως ζῶσιν εἰς τὸν κόσμον, ἐνῶ τοῖναντίον τοὺς ζένους, οἵτινες ἤθελον πέσει εἰς τὰ παραλία των οὐδόπως παραβλάπτουσιν. Ἄμα δυστυχῆς τις Φιντζιος φανῆ κολυμβῶν ἐκ ναυαγίου, οἱ ὀμόφυλοι του συλλαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ κἀόντες κἀμινον τὸν ῥίπτουσιν ἐν τὸς τῶν φλογῶν.

* * * Παρὰ τοῖς Τατάροις ἐπτά λογίζονται τὰ εἶδη τῆς ἀκαθάρτου τροφῆς. Τὸ κρέας τοῦ χοίρου, καὶ ὁ τρώγων αὐτὸ διαπράττει τὸ θανασιμώτερον ἔγκλημα, τὸ κρέας τῶν ὑπὸ τοῦ Κορανίου ἀπγορευμένων ζώων, ἡ τροφή τὴν ὁποίαν κλέπτει τις, ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν ὄρφανόν, ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἀγοράζει διὰ χρημάτων ἐμπειπιστευμένων εἰς παρακαταθήκην, ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἀποκτᾷ δι' ἀπάτης, καὶ ἐκείνη τὴν ὁποίαν πορίζεται εἰς ἀντιτάλλαγμα γυναικείας τιμῆς.

ΑΓΓΕΛΙΑ. Τὰ ἡμερολόγια, μεγαλόγια, χρονολόγια, ἡλιοδρόμια, σεληνοδρόμια, καλενδάρια, ἀλμανάχια ἢ, ὡς παρ' ἡμῖν λέγονται, οἱ Καζαμίαι εἶναι παντὸς ἄλλου βιβλίου τὸ σοφώτερον· διότι τὰ μὲν ἄλλα πραγματεύονται μόνον περὶ

παρόντων ἢ παρελθόντων πραγμάτων, οἱ δὲ Καζαμίαι προλέγουσι καὶ αὐτὸ τὸ ἀδύλον μέλλον, ὅπερ ἐν γούρασι Διὸς κεῖται, ὥστε ὁ Καζαμίας ἤξευρε ἐπάνω κάτω ὅσα καὶ ὁ Ζεὺς ἢ ὁ Δίας, ὡς ἔλεγεν ἀγαθὸς τις ἄνθρωπος, μὴ δυνάμενος νὰ πεισθῆ ὅτι Θεοῦ ὄνομα δύναται νὰ ἦναι ἀνώμαλον.

Ἐν τῇ εὐνομούμενῃ Δύσει, ὅθεν ἀπ' αἰώνων ἤδη ὁ Ἥλιος ἀνατέλλει, — διότι, ὡς ὁ Ἑρως, ἔχει καὶ ὁ Ἥλιος τὰς ἰδιοτροπίας του, καθὼς τὸ ἔδειξεν ἄλλοτε, σταματήσας ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ —, τὰ ἡμερολόγια, διὰ τὸ χάριεν καὶ εὐωνον αὐτῶν, καθίστανται ἀληθεῖς ἀρτηρίαι, διοχετεύουσαι εἰς τὸν λαὸν πᾶν τὸ περίεργον ἢ εὐφρὲς, πᾶν τὸ ὠφέλιμον ἢ τερπνόν. Διὰ τοῦτο πλεῖστα ὅσα τοιαῦτα ἐκεῖ κατ' ἔτος ἐκδίδοντα, δι' ἀπάσας τῆς κοινωνίας τὰς τάξεις, ἐκ τῆς τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ βιομηχάνου μέχρι τῆς τοῦ ἐπιστήμονος καὶ τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις εἰς τὸ περιώνυμον τῆς Γόθας ἀλμανάχιον ἐν ἐκτάσει εὐρίσκει τὰ καθ' ἑαυτὸν.

Ἐπιχειρῶν καὶ ἐγὼ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ἀττικοῦ Ἡμερολογίου ἐπικαλοῦμαι τὴν ἀρωγὴν τῶν φιλομούσων συνδρομητῶν, οὐδὲν αὐτοῖς περὶ τοῦ ἔργου ὑποσχόμενος, διότι ποσάκις αἱ ὑποσχέσεις δὲν ἀποβαίνουσιν ἀπατηλαί, ὡς τὰ ῥόδα καὶ τὰ κρίνα πολλῶν τῆς Εὐσας θυγατέρων; καὶ ἔπειτα μόνον τοῖς ἐμπόροις ἀρμόζει νὰ ἐπιτιμῶσι τὰ ἴδια αὐτῶν ἐμπορεύματα κατηγοροῦντες τὰ τοῦ γείτονος.

Τιμᾶται Δραχμῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 4 Ἰουλίου 1866.

ΑΛΘΩΤΑΣ.

Σημ. Χρυσάλ. Εὐχαρίστως δημοσιεύοντες τὴν ἀνωτέρα Ἀγγελίαν, τοῦτο μόνον λέγομεν ἐξαίρετικῶς πρὸς ὑμᾶς καὶ μόνους, ὃ ἀναγνώσταί μας, διότι ὑμᾶς ἰδίως ἀγαπῶμεν ὅταν μάλιστα δὲν καθυστερῆτε τὰς συνδρομάς σας. « Φυλαχθῆτε μὴ αγοράσητε ἄλλον Καζαμίαν παρὰ τὸ ὑπὸ τοῦ φίλου μας Ἀλθώτα ἀγγελλόμενον Ἀττικὸν ἡμερολόγιον, διότι ἂν δὲν μᾶς ἀκούσητε θὰ τρώγητε καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1867 φαγητὰ ἀνάλατα. Ὁ φίλος ἡμῶν Ἀλθώτας ἔχει τὸ μονοπώλειον τοῦ Ἀττικοῦ ἄλατος. Ἡξεύρετε δὲ, δὲν ἀμφιβάλουμεν, τί ἐστὶ φαγητὸν ἀνάλατον, Καζαμίαις ἀνοστος καὶ χαριντισμὸς χυδαίος! »

Θ. Ν. ΦΙΛΑΔ ΕΛΦΕΥΣ ΝΤΕΚΑΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ,